

Sprokkelingen uit de geschiedenis
van onze betrekkingen met Schotland
ten tijde van Keizer Karel

Voordracht gehouden voor de Academie van Marine op 27 Januari 1953,
door de Heer J. HINNEMAN, Leraar.

Overdruk uit de
« Mededelingen van de Academie van Marine van België »
(Boek VII, 1953).

Sprokkelingen uit de geschiedenis van onze betrekkingen met Schotland ten tijde van Keizer Karel ⁽¹⁾

Voordracht gehouden voor de Academie van Marine op 27 Januari 1953,
door de Heer J. HINNEMAN, Leraar.

Bij de aanvang van Keizer Karels regering konden onze betrekkingen met de Schotten niet bepaald hartelijk genoemd worden. Spijts hun afzijdige en meer dan eens vijandige houding, stelde Landvoogdes Margaretha van Oostenrijk alles in het werk om een bestendige vrede te bekomen en in 1530 kon ze dan ook met Sir John Campbell of Lundy te Mechelen een vriendschapsverbond ondertekenen. Toen het echter bleek, dat de Schotten er zich allerminst aan gelegen lieten, zag op haar beurt Maria van Hongarije er zich in 1541 toe verplicht een nieuw verbond te sluiten in haar paleis te Binche. Maar ook deze hoop werd teleurgesteld en met de dag werd het duidelijker dat géén verdragen, maar alleen een sterk gewapende en goed georganiseerde zeemacht de vrede zou kunnen afdwingen... « Qui desiderat pacem, praeparet bellum... »

(1) De documenten nopens die periode zijn zeldzaam geworden : veel ging verloren in de brand van het Ministerie van Marine te Den Haag in 1844, in de brand van de Archieven en het Museum te Duinkerken in 1929 en van de Archieven te Oostende, Middelburg-Zeeland en Vere, in 1940. De meeste gegevens voor deze bijdrage komen uit onuitgegeven stukken op het Algemeen Rijksarchief (« ARA »), Papiers d'Etat et de l'Audience (« PEA ») te Brussel en uit de bronnen die vermeld staan in de verscheidene reeksen State Papers (« StP ») te Londen uitgegeven.

Zodra echter onze gewapende schepen hun eerste successen behaalden, knoopten de Schotten vanzelf onderhandelingen aan en in 1551 werd te Binche een nieuw verdrag gesloten, dat ons eindelijk vrede bracht met de lastigste onzer bureu van overzee.

1. — HET VERDAG VAN MECHELEN : 1530

Hoewel de Graven van Vlaanderen Gewijde van Dampierre en Lodewijk van Male, en later de Bourgondische Hertogen Philips de Stoute en Philips de Goede, altijd getracht hebben onze handelsbetrekkingen met Schotland door allerlei privileges te bevoordelen, schijnen de Schotten zelf nooit geestdriftig meegewerkt te hebben.

Wèl hadden de kooplieden der Schotse Natie sinds 1493 een stapelhuis te Vere op Walcheren, waar ze broodwinning verschafften aan veel inwoners en graag geziene gasten waren. Uit het register van Andrew Haliburton, die daar van 1493 tot 1503 « Conservator » was der Schotsche Privileges, blijkt dat de Schotten ons bijzonderlijk zalm, haring, gerede huiden, pelzen en wol verkochten, terwijl zij bij ons wijn, specerijen, weefsels en voorwerpen voor de eredienst (missaals, kazuifels en reliekschrijnen) kwamen kopen⁽²⁾. Buiten Vere stonden de Schotten echter niet in geur van heiligheid en we mogen gerust zeggen dat van het begin van Keizer Karels regering tot vier jaar vóór zijn troonafstand de Schotten dé vijanden bleven ter zee. Temeer daar zij als bondgenoten van Frankrijk ons telkens mee bestookten wanneer wij het ongeluk hadden in oorlog te geraken met onze Zuiderburen, en, wat méér is, ons bleven bestoken lang nog nadat de Fransen vrede met ons gesloten hadden.

Acht jaar nadat Philips van Cleef, die van 1485 Admiraal-Generaal der Lage Landen was, belangrijke maatregelen getroffen had ter beveiliging der scheepvaart door konvooivaart, sloot Hendrik VII te Londen met Maximiliaan van Oostenrijk het « Intercursus Magnus »⁽³⁾, waarbij de Vlaamse kooplieden duidelijk omschreven rechten bekwamen en onze vissers voortaan in Engelse wateren mochten varen. Maar in de mate dat onze koopvaardij en visserij zich nu vrijer konden

(2) HILL-BURTON, John : History of Scotland, III, p. 438 : « Trade ». — Het register werd uitgegeven in de « Collection of Chronicles and Memorials » relating to Scotland, issued under the auspices of the Lord Clark » Register ».

(3) Dit verdrag werd op 25 Februari 1496 te Londen ondertekend. — De belangrijke regeling nopens de konvooivaart dagtekent uit 1488.

ontwikkelen, oefenden onze schepen een groter aantrekkingskracht uit op de zeerovers, onder wie de Schotten het talrijkst waren. Want tussen de vredelievende kooplieden der Schotse Natie kruisten maar al te veel zeerovers uit datzelfde kwartier in het vaarwater onzer hulken en karvelen.

Zelfs nadat de Keizer in 1540 de eigen kaapvaart zal toegelaten hebben⁽⁴⁾ en er reeds twee verdragen zullen miskend geworden zijn, zal de nood voor ons nóg stijgen, tot het verdedigingsstelsel eens terdege zal georganiseerd zijn. Pas wanneer ze zware verliezen beginnen te lijden, zien we de Schotten toenadering zoeken en onderhandelingen aanknopen om een « blijvend » verdrag te sluiten. Dat betekende voor de visserij, die grotendeels aan de Schotse oostkust bedreven werd, betrekkelijke veiligheid.

Maar ondertussen klaagde uit al de stukken van die tijd, die iets met de marine te maken hadden : requesten der kooplieden, rapporten der kapiteins en brieven van de Admiraal, hetzelfde, veelzeggende refrein : « ...teghens de Schotten ende andere zeerovers... ». Want telkens weer werden onze normale handelsbetrekkingen met de Schotse kooplieden door de onnoemelijke kaperijen van hun al te avontuurlijk aangelegde landgenoten bemoeilijkt zonet onmogelijk gemaakt.

Hoe kon het ook anders : zolang de rovers geen noemenswaardige tegenstand ontmoetten, zouden ze steeds blijven afzwermen op de vele galjoenen die met rijke ladingen uit West-Indië via Spanje terugkwamen⁽⁵⁾ en op de vissersvloten die van Juni tot September vóór de Oost-Schotse kust bleven en wier zwaargeladen boten een even verleidelijke als gemakkelijke prooi waren.

Het werd al maar duidelijker dat deze hachelijke toestand niet langer mocht blijven duren. We weten echter om zo te zeggen niets over hetgeen in het werk gesteld werd om tot een vergelijk te komen.

(4) GROOT PLACAET-BOECK vervattende de placaten... van de Hoogh Mogende Heeren Staten Generael der Vereenighde Nederlanden. — 's Gravenhage, 1705, -4°, T. VI, p. 1215. — De algemene ordonnantie van 26 December 1540 nopens de maritieme wetgeving nam de tekst van die van 1488 over, maar maakte het gezag van de Admiraal aan het Centraal Gezag ondergeschikt. — De edikten die hierop volgden handelden over de bewapening, de uitreding, de organisaties der kooplieden en de verzekeringen : Groot Placaet-Boeck, op datum van 30 Februari 1543, 18 Mei 1544, 30 September 1549 en 19 Juli 1551.

(5) BABELON, Jean : « Charles-Quint » zegt het schilderachtig : « ...les gailions, la panse lourde de lingots d'or... »

Alleen weten we, dat de onderhandelingen slaagden en dat op 13 April 1530 in het paleis te Mechelen door Sir John Campbell of Lundy⁽⁶⁾ uit naam van Koning Jacob de Vijfde van Schotland en door Margaretha van Oostenrijk uit 's Keizers naam een «vriendschapsverdrag» ondertekend werd.

In het volgend verdrag, dat in 1541 te Binche gesloten werd in het paleis van Maria van Hongarije, staat deze eerste overeenkomst vermeld als : « la paix contractée du vivant de feue Madame de Savoie » Régente en date du 13 d'avril 1529 avant Pacques, au lieu de » Malines »⁽⁷⁾.

Jammer genoeg bracht dit verdrag niet veel aarde aan de dijk, want verwoeder dan ooit zien we de kapers te werk gaan. In een brief van 4 Mei 1530, drie weken dus nadat het verdrag gesloten was en drie maanden vóórdat het zou bekrachtigd worden, moest de Koning van Schotland reeds zijn spijt uitdrukken over de jongste baldadigheden die zijn onderdanen tegen de onzen bedreven hadden. Dat beloofde !

II. — HET EERSTE VERDRAG VAN BINCHE : 1541

Wanneer dan in 1536 de vijandelijkheden met Frankrijk opnieuw begonnen, aanzagen de Schotten zich niet langer gebonden door hun verdrag. Geschillen tussen kooplieden van beide naties ontaardden gauw weer in roofovervallen.

Om op het ergste voorbereid te zijn deed de bevolking van de meest blootgestelde gewesten ondertussen wat ze kon om haar verdediging te organiseren. Een welsprekend voorbeeld hiervan is hetgeen de IV Staten van Vlaanderen tot stand brachten : ter verdediging van de Vlaamse kust werden twee oorlogschepen uitgerust en onder het

(6) Sir JOHN CAMPBELL OF LUNDY (1496-1550); zijn portret is te vinden in het met miniaturen verluchte «Black Book of Taymouth». — Hij staat vermeld als «Compabel» in het «Groot Placaet-Boeck»; Lundy wordt «Lindy» gespeld in LUENIG's Codex Germaniae Diplomaticus. — De afschriften die we te Brussel vinden spreken van de «Seigneur de Londy» en van «Jehan de Campbel» (ARA, PEA, 405/1 à 3).

(7) ARA, PEA, 405/1 : afschrift gedateerd op 12 April; PEA, 1085, f° 69, de bekrachtiging door de Keizer te Brussel op 24 Juli en door Jacob de Vijfde te Stirling op 15 Mei. De tabel, die uit dezelfde tijd dateert, geeft als datum 9 Oogst : «Jacobus... Cum nihil magis Regio incumbit officio » quam ea providere que ad populi sui tranquillitatem conducere videntur » etc... Apud Stirling... James; Charles... donné à Bruxelles. »

gezag gesteld van Ridder Henry de Douvryn, die te dier gelegenheid de titel kreeg van « Admiraal van Sluis »⁽⁸⁾.

Zijn vlaggeschip was de pas van een Arnemuidse werf gelopen « San Salvador » van 180 ton, met een bemanning van 176 koppen, waaronder een kapelaan en een « chirurgyn ». Het ander schip was het 80 ton metende galjoen « Santa Maria » met 57 man aan boord, waaronder twee « chirurgyns ». Op 14 Maart 1537 werden beide schepen echter verraderlijk door die van Dover overvallen en lelijk toegetakeld toen ze tijdens een storm in de Duins⁽⁹⁾ gevluht waren en voor hun anker reden. En zeggen dat we niet in oorlog waren met Engeland ! Aan onze kant vielen er die dag zeven doden te betreuren; de bemanning van het vlaggeschip werd eerst gevankelijk naar Dover overgebracht, maar nadien vrijgelaten : die van Dover lieten de « Salvador », die ze toch lek geschoten hadden, wegdrijven. Enige mannen, die zich in het ruim hadden kunnen verstoppen, konden hun schip nog tot Duinkerken krijgen. Toen nu die van het galjoen terzelfdertijd hun eerste Engels welkomsaluut gekregen hadden, konden ze nog juist hun anker kappen; ook zij slaagden erin, hun schip veilig te bergen te Sluis.

Datzelfde jaar werd er nog een flottielje uitgereed; ditmaal waren er vier schepen. Ridder Douvryn's vlaggeschip was nu de te Duinkerken gebouwde « Marie », die een bemanning had van 127 koppen. De drie anderen waren de Spaanse « Zeewolf » met 68 man, het galjoen « De Vlieghende Geest » met 58, en de « Pynaetse »⁽¹⁰⁾ met 28 koppen bemanning.

De tucht aan boord was nu veel strenger geworden; de schepen mochten elkaar nooit uit het zicht verliezen en moesten daarom overdag met vlaggen en 's nachts met scheepsplantarens seinen. De mannen in de kraaiennesten sliepen niet : op 26 Juli bracht de flottielje een gewapende Dieppenaar, de « Luupaert », samen met drie hurken te Sluis binnen; jammer genoeg moest nadien voor twee der drie ge-

(8) DE SMET, J. : « De Krijgsvloot van de Staten van Vlaanderen in de « Zestiende en Zeventiende Eeuwen », in : Handelingen van het Genootschap gesticht onder de naam : « Société d'Emulation », te Brugge. T. LXXXI (1938), pp. 1-26, volgens de bronnen vermeld door PRIEM, F. in zijn « Précis analytique des documents conservés aux Archives de la Flandre Occidentale », 2e Série, Tome 3, Bruges 1845, - 8°, pp. 157-307. — De stukken bevinden zich in register 617 van het Brugse Vrije op het Staatsarchief te Brugge.

(9) De rede die zich tussen de beruchte Goodwins en de Engelse kust uitstrekt van Dover tot Ramsgate.

(10) van het Frans « pinasse », een soort langwerpig schip.

kaapte hurken vergoeding betaald worden, daar ze in de Keizerlijke stad Kampen bleken thuis te horen.

Toen we door het verdrag van Nice op 18 Juli 1538 de vrede ter zee met Frankrijk teruggekregen hadden, werden deze vier schepen onttakeld. De Schotse zeerovers echter lieten niet na, er hun voordeel uit te halen : de Landvoogdes stond weldra radeloos tegenover hun onbeschrijfelijke driestheid en ze verkreeg 's Keizers tussenkost. Karel de Vijfde was ten andere de Schotse vrijpostigheid al even moe : geen dag kon er voorbij gaan of er kwamen rapporten binnen over op zijn onderdanen gepleegde zeeroof.

Op 5 Juli gelastte hij dan ook zijn secretaris voor de Marine, Cornelis de Scheppere⁽¹¹⁾ ermee, alle in de Nederlanden verblijvende Schotten te doen aanhouden en beslag te doen leggen op hun bezit, om derwijze zijn onderdanen schadeloos te stellen voor de ondergane verliezen⁽¹²⁾. Dit hardhandig ingrijpen van de Keizer zelf moet nogal indruk gemaakt hebben, want zodra Jacob de Vijfde hoorde van de aanhouding zijner onderdanen alhier, zond hij zijn gezant Sir John Campbell naar Brussel om met de Landvoogdes te onderhandelen.

Van haar kant was Marie van Hongarije, met wier finantiën het niet bijster goed ging, niet gekant tegen een regeling langs diplomatische weg, hoewel ze wanhoopte, ooit de geleden schade te kunnen doen vergoeden — « par voye de la plus brieve et de la plus sommaire » justice », — zoals het verdrag het zal eisen, — de vroegere schuldigen te doen bestraffen en de veiligheid voor de toekomst te waarborgen.

Ondertussen kwam het toch tot een concept. De Landvoogdes en Sir John verklaren dat ze « bonne voisinance, hantice reciproque et libre negotiation » begeren te onderhouden. Alwie in vredestijd op

(11) Cornelis de Scheppere, geboren te Duinkerken (of te Nieuwpoort ?) rond 1503, gestorven te Antwerpen in 1555. Zie : Biographie Nationale, T.V., Brussel 1876, kolom 709 tot 718. — Prachtige levensbeschrijving in Professor H. DE VOCHT's studie over Busleyden, 1952.

(12) ARA, PEA, 1145, plakkaat. — PIOT, Charles, « La diplomatie concer- » nant les affaires maritimes des Pays-Bas vers le milieu du XVIe siècle » jusqu'à la trêve de Vaucelles », Bulletin de l'Académie royale des sciences et belles lettres de Bruxelles, 44e année, 2e Série, T. XL (1875), pp. 817-868, zegt op bl. 821 dat de Landvoogdes eerst tegen dat besluit opkwam; volgens hem zou Maria van Hongarije niet krachtdadig genoeg opgetreden zijn in het regelen der marinezaken. — In 1552 zou Scheppere ook opmerken dat alles wat de verdediging betrof een veel vlugger verloop zou hebben gekend indien de regentes niet voortdurend haar plannen gewijzigd had. Zie : CRAEYBECKX, J. : « De Organisatie en de Konvooiing van de Koopvaardijvloot op het Einde van de Regering van Karel V », 1949.

Cornelius de SCHEPPERERE
geboren te Nieuwpoort in 1502, overleden te Antwerpen de 28e Maart 1554.

zee of elders schade geleden heeft, zal zijn recht krijgen : voortaan zullen alle zeeroovers die de onderdanen van één der beide partijen zullen durven aanvallen, zonder enige vorm van geding gestraft worden.

Deze overeenkomst werd eindelijk bezegeld « en la ville de binch » comté de Haynnaut soubz les signes manuelz de ladite dame Royne » et dudict Sr de londy ambassadeur le XIXe février 1540 stil de cette » court » — dus 1541 voor ons.

De Landvoogdes had beloofd het door Sir John voorgestelde artikel nopens de visserij te onderzoeken en het verdrag binnen de zes maanden te doen bekrachtigen⁽¹³⁾.

Na dit verdrag scheen echter alles weer in het honderd te lopen en samen te spannen om de pogingen tot toenadering ongedaan te maken. De zeeroovers werden al langer hoe driester; en de kooplieden van hun kant zagen begrijpelijkerwijze op tegen de zeer hoge kosten van een bewapening met twijfelachtige doeltreffendheid. Er moest echter méér organisatie komen, en vooral sterker bewapening, zelfs al moest ieder schip dan ook voor zijn eigen verdediging instaan.

(13) HENNE, Alexandre : Histoire du Règne de Charles-Quint en Belgique, Bruxelles, 1864, VII, p. 259, zegt niet dat het 1540, oude stijl is; in zijn « Codex Germaniae Diplomaticus » zegt Johann-Christian LUENIG het niet in de titel (T. I, §C, kolom 625/6): « Freundschafts- und Commercien-Tractat zwischen Kayser Carolo V. und König Jacob V. in Schottland, d.d. Febr. An. 1540 » maar de tekst is duidelijk : « 1540 stil de cette cour ».

— ARA, PEA, 405/1, op 19 Februari 1540 : afschrift der instructies voor Sir John; PEA, 1085, vanaf f° 69 : « le traité... de l'an 1540 avecques le Royne dhongrie : traicte descosse; traicte de 1540 a byns; PEA, 1084, vanaf f° 174, kopie van het « traictie descosse fait à Binchs an 1540; op f° 311: « Traicte avec Escosse de lan 1541 »; op f° 174 de Latijnse tekst : « Jacobus dei gracia Rex Scotorum universis &c », 174 v° de Franse tekst; op f° 315 een ander afschrift : « Nos Ludovicus de Flandria Dominus de Praet... Joannes de Sancto Mauritio Dominus de Montbarreij... et » Viglius de Zwichem... tractatum anno 1541 (19 Feb.) Binchij ». — Een Franse versie, door Jacob V. te Stirling bekrachtigd op 5 Mei 1541, bevindt zich in het British Museum, Harleian MS. n° 4637, C, f, 18. — Calendar of Letters and Papers, Foreign & Domestic, Henry VIII, vol. XVI (1540-41), p. 390, n° 799 geeft : « Schotland : Bekrchtiging, door » Jacob V., van een verdrag, in het Frans opgesteld, met Keizer Karel, » gesloten te Bins in Henegouwen, op 19 Februari 1540 tussen Maria » van Hongarije en Sir John Campbell of Lundy, ambassadeur van Jacob » V, die in de Nederlanden kwam toen de Keizer al vertrokken was ». Stirling, de 5^e Mei 1541 (Van Audenaarde was de Keizer op 2 Oktober vertrokken naar Valenciennes (28 Nov.-18 Dec.), Namen (24 Dec.), Aarlen (1 Jan. 1541), Luxemburg (2 Jan.) en vandaar naar Spiers, Heidelberg en Neumarkt (19 Jan.) : GACHARD, Voyages des Souverains des Pays-Bas — Voyages de Charles-Quint, par Jean de Vandenesse, T. II (1874), - 4°, pp. 166-7).

Zelden komt echter al het ongelijk van één kant : nauwelijks een maand nadat het verdrag gesloten was, kwam de Schotse ambassadeur reeds zijn beklag doen, dat boten uit Heist en Walravensyde⁽¹⁴⁾ buiten de toegelaten visgronden haring waren gaan vangen⁽¹⁵⁾.

In 1542 brak de vierde oorlog met Frankrijk uit, die zou duren tot aan het verdrag van Crespy in 1544⁽¹⁶⁾. De krijg woedt en raast zoals Breughels Dulle Griet⁽¹⁷⁾. In Vlaanderen en Artesië staan de dorpen in het grensgebied in lichtelaaie. De Keizer sluit een bondgenootschap met Hendrik VIII en rukt met 50.000 man op tegen de Fransen... Hendrik VIII talmt zeven weken vooraleer hij Boulogne inneemt...

Onze zeelieden leefden heel die tijd in onzekerheid en de IV Staten van Vlaanderen vonden het nodig opnieuw schepen uit te reden, hoewel de eigen kaapvaart georganiseerd was en Frans I de haringvissers neutraliteit beloofd had.

Op 10 November 1542 vergingen er vóór Dover vier schepen in een orkaan. Eén ervan was een oorlogsschip met twee marsen dat door die van Nieuwpoort op 's Keizers bevel uitgerust was⁽¹⁸⁾.

In 1543 hebben de IV van Vlaanderen vijf schepen in de vaart : de « Grote Arend », de « Maria », «'t Serpent », « 't Jacht van Zeeland » en de « Rhynsche Boot », alle vijf onder het bevel van Gerard van Meckeren, een roemrijke zeeman uit Sint Winoksbergen⁽¹⁹⁾, ter-

(14) Vergaan vissersdorp ten Noorden van het huidige Raversijde.

(15) PRIEM, F. : Précis, etc. 2e Série, T. 3, Comptes du Franc de Bruges, f° 42, r^o.

(16) De eerste oorlog duurde van 1520 tot 1526, de tweede van 1527 tot 1529, de derde van 1535 tot 1538, de vierde van 1541 tot 1544 en de laatste van 1552 tot 1555.

(17) Breughels « Dulle Griet » (Margot l'Enragée) hangt in het Museum Mayer van den Bergh in de Lange Gasthuisstraat te Antwerpen; de uitdrukking is van BABELON, Jean : Charles-Quint, Paris, 1947, p. 185.

(18) Stedelijk Archief te Nieuwpoort, Charter 308 : getuigenis van de meier van Dover, in het Vlaams opgesteld : « ...wij Capiteijn en Meijre ende » Raedt der stede van Doveren in Enghelant... certifieren... hoe dat den » tiensten dach novembrij voor Douere verdorven viere Scheepen ende dat » bij fortune van grooten tempeeste van wijnde ende quaet weeder ende » onder welke viere Scheepen een schip gheweest es van oorloghe met » twee Meerssen, twelc van het keisersweghen by den Burchmeesters ende » Scheepenen der stede vander Newporte toegherust ende gheeqijpeert es » gheweest... »

(19) Gerard van Meckeren, « Batenburg », rond het begin van de XVIe eeuw geboren, gestorven in 1562, werd na de dood van Briarde Vice-Admiraal van Vlaanderen (1 Dec. 1533). Hij leidde een vloot naar Kopenhagen en reedde er een andere uit in 1536. Op 1 Mei 1543 zond de Admiraal hem met kapitein Jan In de Gans en anderen met zes schepen tegen de Fran-

wijl twee kleinere schepen de winter door in zee blijven kruisen om de visserij te beschermen : « qui cest yver demeureront en mer pour la » garde et la defence de la petite pescherie ».

Hoewel de Franse Admiraal Claude d'Annebaut⁽²⁰⁾ er op 5 April 1544 bij de Landvoogdes nog op aangedrongen had, de neutraliteit van de Franse zowel als van de Vlaamse vissers te bekomen, bleef er na de vrede van Crespy tot in 1547 een flottielje van 5 gewapende schepen vóór de kust kruisen.

1547
Toen echter de Schotten na de dood van Hendrik VIII in geschil geraakten met de Engelsen, mochten wij ons aan het ergste verwachten, want de Schotten konden er niet over heen, dat de Keizer neutraal bleef tegenover Engeland, en ze aanzagen hem eenvoudig als bondgenoot van Engeland. De Staten van Vlaanderen, Zeeland en Holland smeekten de Landvoogdes dat ze zou maatregelen treffen, en er werd besloten opnieuw schepen te bewapenen ter beveiliging van de visserij : « pour la sehurité de la pescherie⁽²¹⁾ ».

9 Juli 1547
Van zijn kant bracht Raadsheer de Scheppere, die ondertussen Heer van Eecke geworden was en voortaan kortaf « Eecke » genoemd werd, op 9 Juli een zeer gedetailleerd verdedigingsplan naar voren. Hij stelde voor, de kosten van de uitreding der oorlogschepen te dekken door een alleen in de kustzone te heffen belasting op de wijn, en door een algemeen « lastghelt » op de haring.

f
Op 12 April 1543 stond Admiraal Maximiliaan van Bourgondie zijn vice-Admiraal (die toen te Londen vertoefde) toe, de verbinding van de keizerlijke en Engelse vloten voor te stellen. De Engelsen gingen hierop in; Hendrik VIII ging zelfs zo ver, dat hij beloofde de Schotten in de steek te zullen laten om ze tot redelijkheid te dwin-

sen. In volle zee vervoegden ze drie oorlogschepen die Jeroom Sandelyn, Pensionnaris van Zeeland Bewesterschelt, uitgereed had. In de Gironde kaapten ze zeventien wijnschepen die naar Normandië vaarden, en schoten de rest van het konvooi in brand. Volgens REYGHHERBERGEN-BOXHORNUS (REYGHHERSBERGEN, Johan : Chronycke van Zeelandt 1551, Antwerpen ; BOXHORNUS, Marcus Zuerius : Chroniik van Zeelandt, eertijds beschreven door Joh. Reyghersbergen, Middelburg 1644) ont-scheepten er enkele kapiteins en brachten klokken uit Bordeaux mee als buit naar Vere. — DE BAECKER, L. : Etude biographique sur Gérard van Meckeren, vice-amiral de Flandre, Bruges, 1849, 8°.

(20) Claude d'Annebault, Baron van Retz, was samen met Frans I te Pavia gevangen genomen; kreeg de maarschalkstaf in 1538 en werd Admiraal. Hij beheerde wijselijk de finantiën; leidde een aanval tegen Engeland, die mislukte en leefde tot aan zijn dood (1552) in ongenade. — Bull. Comm. Roy. d'Hist., 3e Série, T.I. (1860), p. 170.

(21) GILLIODTS-VAN SEVEREN, L. : Coutumes de la Ville et du Port de Nieuport, p. 398 : besluiten daterend van de 25e Mei en 11e Juni 1547.

gen⁽²²⁾. Het plan viel echter jammerlijk in het water omdat onze vloot de Engelse niet ging vervoegen toen deze in 1544 uitzette om de Fransen aan te vallen : onze scheepskapiteins waren dapper weggestevend toen ze bemerkten hadden dat de Engelse vloot op verre na niet tegen de opdoemende Franse zou op kunnen. Hoewel Hendrik VIII geen zeeheld was — hij had een dodelijke schrik van het water — moet hij toch ontstemd geweest zijn toen hij vernam hoe machtig de Fransen waren ter zee; wat later vroeg hij ons of wij hem soms geen Hollandse of Spaanse schepen konden lenen ? We weten niet of de Admiraal aan dit voorstel gevolg heeft kunnen geven : we hadden immers geen schepen te veel in deze periode die één van de rampspoedigste geweest is van al voor onze zeelieden. Ze werden niet zelden aangevallen en door Franse en door Schotse zeerovers. Zelfs na de vrede tussen Engeland en Schotland lieten de Schotten de onzen niet op adem komen. Toen de rovers het echter al te bont maakten, werd weer beslag gelegd op de bezittingen van hun in de Lage Landen verblijvende landgenoten, om zo hun overtredingen van de overeenkomst nopens de vrijheid van visvangst te wreken. Te Vere werden zelfs enkele kooplieden der Schotse Natie aangehouden.

De onzen beten van zich af zo goed en zo kwaad ze konden : er staat een geval bekend waar een Hollandse bemanning, die door Schotse rovers overmand geworden was, erin slaagde, het Schotse kaperschip op zijn beurt te overmeesteren en het naar Helvoetsluis te treilen.

Bij een andere gelegenheid ontscheepten ze op een der vele Schotse eilanden, en het was weldra in de roep dat ze er de grootste wreedheden gepleegd hadden.

Ze takelden ook een van de meest roekeloze bij name bekende Schotse zeerovers af. Hij heette « Jems Greyn van Donde » (Dundee) en woonde te Ipswich; er was een tijd, waarop de rapporten der Admiraliteit vol stonden van zijn misdaden. De onzen slaagden erin, hem volledig te gronde te richten; hij moest zijn drie schepen verkopen en het beste ervan werd door Oostendenaars teruggekocht, van wie hij het niet lang tevoren gekaapt had⁽²³⁾.

(22) ARA, PEA. Uit de briefwisseling van Maria van Hongarije nopens de Engelse Aangelegenheden.

(23) ARA, PEA, 368/1; besproken in : TYLER, Spanish State Papers, Edward VI (1550-52) : drie brieven van Scheppere aan de Landvoogdes : van 4 Juli, geschreven aan boord van zijn schip in het zicht van Harwich (TYLER, p. 121); van 16-17 Juli, uit Grave (pp. 135-7); van 29 Juli, uit Vere (p. 146).

4 Juli 1550
zie p. 205

Van de vele schepen, die ondanks de grote risico's in de vaart bleven, hadden ondertussen alleen de « zware » kans te ontsnappen, maar daar waren er véél meer van het middenslag, dat zo dringend escorte nodig had... Telkens werden er echter weer uitvluchten gevonden om met half-doeltreffende maatregelen de toestand recht te houden.

In 1544 vaarden er Schotten triomfantelijk Vere binnen met buit die ze van de Engelsen geakaapt hadden, maar ook met een trits Antwerpse schepen⁽²⁴⁾. Hoewel de Landvoogdes de op de Engelsen veroverde buit deed terugbezorgen, bleven de Engelsen oogluikend toezien hoe de Schotten keer op keer onze schepen kaapten in de Engelse wateren.

Dat alles niet altijd zo maar lijdelijk door de vingers werd gezien, blijkt uit een schrijven dat Sir John Sturgeon⁽²⁵⁾, « Governor » der te Antwerpen gevestigde « Merchant Adventurers » in het begin van 1545 naar de Raad van zijn Compagnie te Londen richtte. Hij berichtte hen, dat de Landvoogdes de te Antwerpen wonende Engelsen had doen aanhouden omdat verschillende Vlaamse schepen in Engels vaarwater geakaapt geworden waren. We weten dat op dat ogenblik veel Engels zeevolk het geraadzaamst gevonden heeft, bij Schotse kapiteins in dienst te gaan. De kaperschepen hadden ten andere dikwijls een bonte bemanning. De na het verdrag van Bomy in 1537 opgerichte Duinkerksche Admiraliteit spreekt zelfs van Vlamingen die op kaapvaart getrokken zijn... onder Schote vlag !..

Onze belangen in Engeland onder zulke omstandigheden gaan verdedigen was geen benijdenswaardige opdracht. We zien dan ook hoe in 1545 en 1546 bekwame en onderlegde raadsheren als Eecke en Francis Van der Delft te Hampton Court en Windsor in maandenlange discussies verward blijven⁽²⁶⁾.

Het tragische van de toestand spreekt duidelijk uit de smeekschriften der nochtans niet licht tot klagen geneigde Antwerpse kooplieden : « Bijzonder sinds 1538 en 1540, zeggen ze, is de koopman » blootgesteld aan de zeerovers; hij is de prooi geworden van schier » alle naties : de Fransman heeft hem geplunderd van '40 tot '44; de

(24) WAGENAAR, *Vaderlandsche Historie*, T.V. pp. 267-8.

(25) *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire*, III, i, pp. 160 en volgende.

(26) *Calendar of State Papers, Scottish Series*, verwijzing van PIOT, aangehaald werk, bl. 823 : Instructies voor Eecke en Van der Delft, hun ambassade in Engeland, 27 September 1545, ARA, PEA, *Onderhandelingen met Engeland*, T. I, p. 176.

» Engelsman in '47 en '48; en dan weer de Fransman. Het is een echt » wonder dat onze handel ter zee niet helemaal ten onderen gegaan » is⁽²⁷⁾.»

Bij elk naderend « seizoen », kwamen de haringhavens weer voor het netelige probleem van de escorte te staan. De Admiraal van zijn kant trof ook maatregelen en deed zijn eigen schepen bewapenen om de zeerovers op afstand te houden. Voortaan zouden de boten, die niet voor hun eigen bewapening konden instaan, door de gewapende schepen van de Keizer begeleid worden.

Nadat ze, zoals naar gewoonte, eerst geweigerd hadden het « lastghelt » te betalen om de wachtschepen in de vaart te houden, waren de vissers eindelijk nog blij geweest toe te geven, niet zozeer wegens de bedreigingen van de Admiraal dan wel wegens het steeds groter wordende gevaar en om zich veilig te stellen « contre les prinses et destroussements des Escossais, pirates et aultres escumeurs de mer »⁽²⁸⁾.

In Mei 1545 zien we de IV van Vlaanderen een toelage van £6943 stemmen om de oorlogschepen die tegen de Schotten en Fransen uitgereed waren, in de vaart te houden. Spijts de vele in het voorjaar getroffen maatregelen, waren de verliezen die de Schotten ons in de maand Oogst — telken jare dè zwarte maand voor onze verliezen ter zee — toebrachten, angstwekkend. Het volgend seizoen zochten de zeesteden vanaf 2 Juni afdoende maatregelen om het gevaar te bezweren⁽²⁹⁾.

In 1547 verbood de Keizer om het even welke buit, afkomstig van de Schotten of andere zeerovers, te vervoeren of te verkopen⁽³⁰⁾. De instructies voor de Admiraal legden dat jaar nog steeds de nadruk op het achternazetten van de Schotten; op 1 September deed de Admiraal 50 artikelen uitroepen nopens de bescherming van het haring-

(27) DENUCE, J., De Vlaamse en de Antwerpse Admiraliteit, Brussel, 1944, -8°, p. 19, zonder verwijzing. (Voorheen verschenen als artikel onder de titel : « De Admiraliteit van de Schelde te Antwerpen, van de « XVIe tot de XVIIIe eeuw », in *Antwerpsch Archievenblad*, 2e reeks jrg. 7, blz. 289-313, in jrg. 8, blz. 13-38, Antwerpen, 1932-'33, -8°.)

(28) MALO, Henri : Les Corsaires Dunkerquois et Jean Bart. Des origines à 1702, Paris, 1908-14, 2 geïllustreerde delen.

(29) PRIEM, F.: Précis etc. f° 46 der rekening.

(30) MALO H., *op. cit.* zonder bronnenopgave. — Op 16 Juli 1550 schreef Scheppere aan Maria van Hongarije dat hetzelfde verbod ook in Engeland uitgevaardigd was : « Het is er eindelijk van gekomen dat in Engeland » het verbod uitgeroepen is, op 's Keizers onderdanen genomen buit in » Engelse havens binnen te brengen ». (TYLER, p. 135/7).

seizoen 1547. Datzelfde jaar bracht Nieuwpoort de « Michiel » in de vaart ⁽³¹⁾; ook Enkhuizen had een eigen schip toegereed.

Hoe doeltreffend de maatregelen ook waren die door ieder zee-stad genomen werden, er bleef geen redelijke hoop dat de alomtegenwoordige Schotse zeerovers voorgoed konden uiteengejaagd worden voordat alle verdedigingspogingen samengebundeld waren. Daar méér dan ooit raad moest geschapt worden, werd uitgezien naar een bevoegd rechtsgeleerde die de organisatie van de marinezaken op zich kon nemen. Er kon wel niemand beter gevonden worden dan Raadsheer de Scheppere, die een gedegen jurist was en tevens bijzonder goed bekend was met alles wat de zee en het zeevolk aanging. Hij stelde dan ook een beroemd gebleven ordonnantie op om de veiligheid der scheepvaart in tijd van oorlog te verhogen. Deze ordonnantie van 29 Januari 1549, werd vroeger uitvoerig besproken in de Mededelingen van de Akademie der Marine van België⁽³²⁾.

Raadsheer Scheppere heeft al zijn ondervinding en kunde gebruikt om een doeltreffend konvoosysteem te ontwerpen⁽³³⁾. Hij ontziet het zeevolk niet en verwijt hen dat ze grotendeels zelf de schuld zijn van hun ongeluk : « Het regent klachten », zegt hij, « over misdaden » die de onderdanen van het Koninkrijk Schotland, onze vijanden, » vergezeld van andere zeerovers, bedrijven, maar indien de onzen » niet altijd hun kostbare koopwaar vervoerden door vreemde wateren in alle soorten half-lekke, onbewapende, slecht bemande en » zonder kennis van zaken bestuurde schepen, zou de toestand er heel » anders uitzien. »

Het is, zegt Scheppere, alsof onze zeelieden, « midts den oorloghe » wesende openbaer jehghens Schotlandt »⁽³⁴⁾ de vijanden toch maar alle troeven in handen willen spelen... Ze varen zonder vaste route, zonder orde, zonder gezagvoerder... met de hoop niettemin een voorspoedige reis te hebben... of met de zekerheid, in geval van ramp, ongehoorde verzekeringen op te strijken...

(31) Stedelijk Archief te Nieuwpoort, register 4852.

(32) GERNEZ, D. : « L'Ordonnance de Charles-Quint du 29 janvier 1549 sur la sécurité de la navigation en temps de guerre », in Mededelingen van de Akademie der Marine van België, DI II, Antwerpen, 1940, -8°, blz. 100-115.

(33) Hij had in de rechten gestudeerd te Parijs (rond 1520) en te Leuven (op 3 December 1522 ingeschreven : « Cornelius Sceppere de Nouoportu, Morinensis »).

(34) Groot Placaet-Boeck van Vlaenderen, I, Tweede Boeck : Van Ordonnantien pollitique : Toe-rustynghe van Schepen.

Voortaan zou het echter gedaan zijn met valse aangiften, waardoor het mogelijk was, voor fantastische sommen schepen te verzekeren, die nadien toch terecht kwamen in de handen van de vijand of van de kapers⁽³⁵⁾. Zolang de oorlog tegen de Schotten duurt zal het verboden blijven te verzekeren : masten en want (die immers al te gemakkelijk weggehakt kunnen worden), de bagage der bemanning, hun soldij en ook de winst die men hoopte te maken. Mogen voortaan alleen verzekerd worden : de 9/10 der lading, het schip voor de helft van zijn waarde, het geschut met de munitie, het ruim en de kiel.

Zullen voortaan als zeerover aanzien worden elke kapitein zonder vrachtbrief, en elke zeeman die men papieren in zee ziet werpen of van wie men weet dat hij onder verschillende vlaggen vaart.

Spijts dat al verminderen onze verliezen echter niet in het begin. In de geul van Camaret bij Brest werd een Sluizenaar gekaapt door Franse edellieden die kaapbrieven hadden vanwege de Koning van Frankrijk en beweerden dienaars te zijn van de Koningin van Schotland⁽³⁶⁾.

In September 1547 beschikte de Admiraal over een eskader voor het nakende « seizoen » : de vissers hadden verbod gekregen vóór die tijd uit te varen om des te beter beschermd te zijn wanneer de oorlogschepen, die rond die tijd zouden toegerust zijn, samen met hen zouden uitvaren⁽³⁷⁾.

In 1549 beschikte de Admiraal over 8 oorlogschepen onder Gérard van Meckeren, tegen 11 het jaar tevoren.

De vier kustwachters der drie zeesteden (Duinkerken, Nieuwpoort en Oostende) slaagden er echter in, hetzelfde jaar een Schot op te brengen. Die kustwachters moesten de « kleine » visscherij van het Brugse Vrije beschermen⁽³⁸⁾.

(35) Voor de ontwikkeling van het zeeverzekeringswezen, zie : REATZ, Ferdinand : *Geschichte des Europäischen Seeversicherungswesens*, T. I, 1870, Leipzig. — De regeling van 1549 is de basis geworden van de tekst van 1550, die tot voorbeeld gediend heeft voor de moderne zeeverzekeringen.

(36) GILLIODTS-VAN SEVEREN, *Cartulaire de l'Estaple de Bruges*, II, 594; III, 31, 54, 66.

(37) Stedelijk Archief te Nieuwpoort, charter 311. — Ordonnantie van de 10^e Juni 1547; *Liste chronologique des Edits et Ordonnances des Pays-Bas*, Charles-Quint, p. 303.

(38) VAN DEN BUSSCHE, *Inventaire des Chartes du Franc de Bruges*, 1881-'84, 2 vols -4^e, T. II. *Equipages de la Flotte*, *Compte de G. de Briarde et A. de Pape*. — MALO H., *op. cit.* T. I., p. 91, n. 3. — Deze vier kustwachters moesten de « kleine visvangst » van het Brugse Vrije (Damme, Sluis en Biervliet) beschermen. — Stedelijk Archief te Nieuwpoort, nr. 2932.

Ondertussen kwam er nieuws binnen dat de onstuimige Van Meckeren dikwijls zijn instructies te buiten ging met schepen te kapen in Franse wateren. Hij liet daarenboven nooit na, alles wat hij uit Schotland meende te zien komen of daarheen meende te zien zeilen, te enteren. Eecke moest hem keer op keer dreigbrieven schrijven om erger verwickelingen te voorkomen met Frankrijk⁽³⁹⁾.

De schrik voor de Schotten bleef niettemin groot. Na de overstromingen van 1549 in Zeeland moest de Keizer verbieden de torens van de ondergelopen kerken te slopen — de Zeeuwen wilden immers beletten dat de Schotten ze nog als landbakens gebruikten.

We zien echter ook hoe tevens door Vlissingse kooplieden onderduims voort handel gedreven werd met Schotland: de Engelse ambassadeur te Brussel meldde op 20 Februari 1549 dat ze victualiën naar Schotland verscheept hadden; twee andere schepen zouden volgens hem gereed liggen om te vertrekken. De Landvoogdes heeft daarop haar Admiraal gevraagd, hiernopens op inlichtingen uit te gaan; Scheppere van zijn kant, die te Vlissingen goed bekend is, zal zien of de betichte schippers daar nog wonen. « Dat zijn ontoelaatbare » praktijken », zegt de Landvoogdes, « en er zal hard opgetreden » worden ».

1549
Op de 11^e Oktober besprak Eecke te Den Haag voor de Staten van Holland in tegenwoordigheid van de Admiraal en van de afgevaardigden van Dordrecht, Delft, Amsterdam en Gouda, de schade die de Schotten en andere piraten de bewoners der Lage Landen in de laatste jaren aangedaan hadden. De Landvoogdes wilde aan de zeeroof een einde maken; daarom zette Eecke nu zijn concept ter defensieve verdediging uiteen en vroeg naar de mening der afgevaardigden nopens een offensief dat weldra de zeeroovers uit zee weg kon krijgen en de toestand van vóór de oorlog met Schotland herstellen. In de volgende zitting, op 2 Oktober « terzelfder herberge », zei Eecke dat de Keizer van 24 tot 25 oorlogschepen wenste toe te reden om ze in groepen van 5 of 6 op bepaalde plaatsen in zee te laten kruisen; dit getal was er nodig, wilde men een offensief inzetten of een invasie voorbereiden tegen de Schotten en de andere vijanden. De grote kwestie zou weer zijn er iets op te vinden om de grote kosten te bestrijden. Het oorspronkelijke voorstel, vier jaar lang vijf stuivers te innen per

(39) ANEMBR (Annales de la Société d'Emulation de Bruges). 2e Série, T.V., pp. 347-351; ARA, PEA, Onderhandelingen met Engeland, onder de hoofding « tonlieux ».

1549

ame wijn en dertig stuivers per vat, werd verworpen. Op 5 November werd er besloten enkel voor één jaar, zes stuivers per ame Rijnse en drie stuivers per ame Franse « Pitouwen ende Pailletten » te innen. De belasting kwam er in December door voor vier jaar, op voorwaarde dat ze overal in de Lage Landen geheven werd, dat de handel op Oost en West vrij kwam en dat de opbrengst tegen de Schotten diende⁽⁴⁰⁾.

Op het einde van 1549 komen onrustwekkende berichten binnen bij de Admiraliteit. Het wordt duidelijk, dat noch de door de Keizer bewapende schepen noch die van de zeesteden zullen volstaan om de visserij en de scheepvaart te beschermen, en dat de uitstekende ordonnantie van 1549, in het begin althans, de verhoopde kentering niet kan teweegbrengen. Maar dat ligt dan alleen aan de onafhankelijkheidszin onzer zeelieden die tegen sterren en wind, slecht bewapend ieder op zijn eentje er op uit trekken : « elc te synen oorbore ende » profyte ».

Wanneer de Landvoogdes in Mei 1550 haar te Londen residerende Ambassadeur Francis Van der Dylft terugriep, gelastte ze Vice-Admiraal Van Meckeren ermee, hem aan de Theemsmonding te gaan afwachten, opdat hij niet in de handen van de Schotten zou vallen⁽⁴¹⁾. Meckeren ging daarop met zijn schip, de « Faucon », in het Kanaal kruisen.

Op 14 Maart had de Admiraal hem al opdracht gegeven de Schotten, 's Keizers vijanden, te achtervolgen en de scheepvaart tegen elke aanval der zeerovers te beveiligen.

(40) Register van Adriaen Van der Goes, Deel II. (1545-'49) van blz. 612 tot 659. Er werd in de volgende zittingen nog lang getwist nopens deze belasting; de Advokaat ging de door de Staten aangenomen beslissing bij de Keizer te Brussel bepleiten : Brabant, Vlaanderen, Artesië en Zeeland waren akkoord, alleen Holland stribbelde tegen : zittingen van de 11^e, 22^e en 23^e Oktober, 5^e, 16^e, 21^e 25^e en 29^e November; 1^e, 7^e, 8^e, 15^e, 24^e en 30^e December. De gezanten van de Staten van Holland dringen op 5 Januari 1550 (Deel III, p. 3) erop aan, het definitieve plan te vermindern; op 13 Februari deelde de Advokaat de Staten mee dat de Landvoogdes hun voorstel niet aanvaardde; ze wijzigden het op de 9^e en 19^e Maart (pp. 29 en 39). De zaak sleepte aan : op 29 Juli werd er nog voor gelopen (p. 84). Op 19 Juli 1550 waren er nog maar 8 van de gewenste 24 of 25 schepen klaar, maar de vissers hebben nu geschut en munitie op al hun haringbuizen. Admiraal van Beveren had de zeesteden gevraagd de vissers niet vóór de 5^e Juli te laten uitvaren, datum waarop de oorlogschepen zouden gereed zijn. (Register Adr. Van der Goes, III, pp. 94-99).

(41) Toen Engeland de eenmaking met Schotland wilde verwezenlijken, zond Hendrik II troepen naar Landvoogdes Maria van Lorreinen en blokkeerde Boulogne; deze blocus bracht een akkoord tussen Frankrijk en Engeland. De Keizer was ontevreden omdat dit zonder zijn tussenkomst gebeurd was en riep Van der Dylft terug.

Daar ze hoe langer hoe meer verlangde een einde te maken aan de buitensporigheden van haar vijanden en hen wilde dwingen, hun overeenkomsten na te leven, wenste de Landvoogdes opnieuw langs diplomatische weg tot vrede te komen. Al wist ze wel, dat de Schotten van hun kant redenen genoeg hadden om weer ongehinderd handel te kunnen drijven, dacht ze niet dat zij zelf de eerste stap zouden doen.

In April 1550 zien we inderdaad dat Sir Thomas Erskine, Chief Secretary in Schotland⁽⁴²⁾, instructies krijgt om de Koning van Frankrijk te gaan vragen, bij de Keizer te willen tussenkomen om de vrede met Schotland te bewerken, « hoewel », zegt hij, « 's Keizers onderda- » nen zonder reden het verdrag, dat ze met Jacob de Vijfde gesloten » hadden, verbroken hebben met een groot aantal Schotse schepen » te kapen, om Engeland ter wille te zijn, zoals onze ambassadeurs » de Bisschop van Ross⁽⁴³⁾, Erskine en nog anderen kunnen bewijzen.»

Indien dat waar was, dan betaalden de Engelsen ons met slechte munt : ze speelden immers dubbel spel. In 1548 had de baljuw van Vlissingen al moeten melden dat ze een gewapend schip uit de Lage Landen geplunderd hadden⁽⁴⁴⁾. Het was ook algemeen geweten dat de Engelsen alle Schotse kapers in vrijheid lieten na ze eerst, voor de vorm, gevangen gehouden te hebben⁽⁴⁵⁾. De Franse kapers die in hun handen vielen, konden echter niet altijd van zoveel geluk spreken !

(42) Sir Thomas, « Maister of Erskine », tweede zoon van John, 5^e Lord Erskine, was Abt van Dryburgh van 1541 tot 1547; zijn jongste broer John, 6^e Lord en graaf van Mar vanaf 1562, was Abt van Dryburgh, Inchmahome en Cambuskeneth vanaf 1548. Sir Thomas was Staatssecretaris (Chief Secretary of Scotland) in 1542.

(43) David Pa(i)nter, die het verdrag van Boulogne getekend had voor Schotland. Hij was secretaris en Ambassadeur in Frankrijk in 1550. De uitgever van het Register of Privy Council vereenzelvigd echter de Bisschop van Ross met Henry Sinclair; volgens de « Bishops » van *Dowden* echter, zou Sinclair pas de temporaliteit ontvangen in 1558 en Bisschop worden in 1561. Hij komt als Deken van Glasgow voor bij de Privy Council op 23 November 1561. (Register of the Privy Council, p. 187) en ook als President van het Justitie-college. De tekst zegt : « ... it is to be desyrit » of the King that he will send his Ambassadour toward the Empriour to » procure ane peax to the Queenis Grace ...with abolution of all thingis » past becaus ane honorable peax wes takyn be the King, quham God » assolze, and the Empriour... quhik pece without occasioun maid be us » was violat and brokyn by the Empriour and his subjects in takyn and » withhaldyn of ane grete nowmer of the schippis of Scotland at the » desire of England... »

(44) ARA, PEA, Onderhandeligen met Engeland ; informatie van de Baljuw van Vlissingen.

(45) ARA, PEA, Jan Scheyfve aan de Geheime Raad ; brieven van de 17^e Juni en 26^e Juli 1550.

Het was voortaan duidelijk dat Engelsen en Schotten samenwerkten om onze handel te gronde te richten. Het ging zóver, dat de Schotten onze schepen kaapten tot in de Theemsmonding toe, en ze dan publiek verkochten aan Engelse kooplieden die van die kaperij goed op de hoogte waren.

De Landvoogdes oordeelde dat het hoog tijd was om bij de regering van Edward VI tussen te komen; ze zond Jan Scheyfve en Francis van der Dilft op 9 Mei 1550 naar Londen; toen ze de 23^e in audiëntie ontvangen werden, klaagde Scheyfve de Engels-Schotse aanvallen aan⁽⁴⁶⁾.

De 25^e Juni schreef de Keizer vanuit Spiers naar de Landvoogdes dat het voorwendsel tot Scheppere's expeditie, die tot doel had, Prinses Mary uit Engeland te helpen vluchten, namelijk de Schotse piraten na te zetten, nog immer steek hield omdat de onderhandelingen met de Schotten nog niet begonnen waren en de ambassadeurs niet komen met een tekst die al zou goedgekeurd zijn en klakkeloos aanvaard, maar alleen onder vrijgeleide⁽⁴⁷⁾.

Daar Hendrik II van Frankrijk er ter wille van zijn onderdanen in toegestemd had, alle hinderpalen die de handel met de Lage Landen beletten, uit de weg te ruimen, had hij geen reden meer om de Schotten verder aan te zetten onze schepen te kapen: de weg tot toenadering was voortaan vrij.

Op 13 Juli schreef Hendrik II aan de Landvoogdes dat hij van Basse-Fontaine⁽⁴⁸⁾ gehoord had dat ze wenste de geschillen tussen de Keizer en Schotland bij te leggen en dat hijzelf ermee wilde beginnen, de vijandelijkheden te doen stopzetten met aan zijn ambassadeur toe te laten, de hele aangelegenheid in naam van de Schotse regering af

(46) ARA, PEA, Scheyfve aan de Landvoogdes op 6 Juni: « Je me suis en- » quis de savoir si le sieur d'Arsquin (= Erskine), ambassadeur d'Ecosse, » qui fut dernièrement icy, seroit retourné, ou quelque autre en son lieu, » puisque les quarante jours sont jà expirez, en dedans quel temps la royne » d'Ecosse, contenue au traicté entre les François et les Anglois, doit » prononcer. On dit même qu'un personnage d'Ecosse est arrivé de Lon- » dres ». — TEULET, Relations diplomatiques de la France et de l'Es- » pagne, T. I, pp. 197-208-222-230-239-274.

(47) TYLER, p. 117, De Keizer aan de Landvoogdes, 25-6-1550.

(48) Sébastien d'Aubespine, Abbé de Basse-Fontaine; Claude de l'Aubespine, baron de Châteauneuf, geboren in het begin van de XVIe eeuw, gestorven de 11e Nov. 1567, diende onder Frans I, Hendrik II, Frans II en Karel IX. In 1545 woonde hij de onderhandelingen te Har(de)lot (Boulogne) bij, en was afgevaardigde bij de vredesonderhandelingen van Cateau-Cambrésis.

te handelen : de Schotten gingen hier immers mee akkoord, en zouden alles, waartoe de Koning zou besluiten, goedkeuren.

Dit voorstel werd echter voorlopig afgewezen⁽⁴⁹⁾ omdat de Raads-heren van de Keizer verkozen te wachten totdat ze wisten met welke macht de Schotse ambassadeurs, wier aankomst men verwachtte⁽⁵⁰⁾, bekleed waren. In geval de Koning aandrong, moest de Landvoogdes eerst te weten komen onder welke voorwaarden hij het bestand wilde toestaan. De zaak scheen in de vergeethoek geraakt toen op de 31^e Juli de Landvoogdes naar Hendrik II een vrijgeleidebrief stuurde voor de Koningin-weduwe van Schotland die naar haar dochter in Frankrijk wilde overkomen. (Hoewel de Fransen een flottielje te harer bescherming zouden tegemoet zenden, was die vrijgeleidebrief verre van overbodig want de stoutmoedigheid der onzen ging alle verbeelding te buiten.) Deze inschikkelijkheid van de Landvoogdes heeft zeker veel bijgedragen tot de zo nodige toenadering. De Raadsheren wilden niet-temin niet overhaast te werk gaan; ze vroegen zich af, of die vriendelijkheid van de zijde van Frankrijk geen sluwe trek was ? En dat we, eens dat we volgens het bestand onze schepen zouden ontwapend hebben, Frankrijk de handen vrij zouden moeten laten in geval van oorlog ?

Hoewel er ditmaal van weerskanten oprechte wil tot vrede scheen te bestaan, zou het echter vijf volle maanden duren alvorens het tweede verdrag van Binche zou getekend worden.

III. HET TWEEDE VERDRAG VAN BINCHE : 1550

Op 29 Juni 1550 meldt de Engelse Ambassadeur aan het hof van Frankrijk, Sir John Mason⁽⁵¹⁾ dat Hendrik II Basse-Fontaine en Sir Thomas Erskine naar de Landvoogdes zal zenden om deel te nemen aan de bestandsbesprekingen met Schotland⁽⁵²⁾.

Vier dagen later komt er van de hand van Jan Scheyfve, Keizerlijk gezant te Londen⁽⁵³⁾ nog een rapport binnen over de Schotse zeeroof.

(49) De tekst van het verdrag herinnert aan de Franse tussenkomst : « ...par » l'intervention du roi très chrétien de France, pleins pouvoirs furent » remis pour accorder en conférence et redresser la paix ».

(50) ARA, PEA, 1665/1, 25-VIII-1550.

(51) John Mason was agent van de Raad en secretaris voor Frankrijk.

(52) TURNBULL, W.R. : Calendar of State Papers, Foreign Series, Edward VI, (1861, -8°) p. 49. — Bulletin de la Commission Royale d'Histoire, III, i, p. 119.

(53) Jan Scheyfve, te Antwerpen geboren in 1515 en gestorven op 13 Juni 1581. In 1530 studeerde hij aan de Facultas Artium te Leuven, samen met Granvelle. Hij was dokter in de rechten, werd schepen te Antwerpen

Hij eist dat de regering van Edward VI maatregelen zou treffen tegen de piraten. De Landvoogdes dreigt « d'user de revanche » tegen hen, « quelque part que l'on pourroit les rattaindre », « pour l'indempnite » des sujets de Sa Majesté ».

Toen de Raad van Engeland beweerde van zeeroverij niet het eerste woord af te weten, diende Scheyfve hen pertinent van antwoord met te zeggen dat alle officieren van de Koning in al de havens van het Rijk er echter wèl méér schenen van te weten dan zijzelf. Daarop beloofde de Raad een plakkaat uit te vaardigen tegen de zeerovers⁽⁵⁴⁾. Scheyfve antwoordt alleen dat de Landvoogdes ze wel zou weten te vinden. En het was gedeeltelijk waar ook : juist voordien had er een Keizerlijke flottielje vóór het Blackwater gekruist onder het bevel van Scheppere zelf; in feite was het om te pogen Mary Tudor te ontvoeren, maar niemand wist dat toen; men dacht dat het was om de piraten achterna te zetten. De voorgewende « strafexpeditie » liep ten andere tegen, want de Keizerlijke schepen hadden te veel diepgang om de rovers in de ondiepe krekten te gaan najagen⁽⁵⁵⁾.

in 1541-'42 en burgemeester in 1542. In 1545 werd hij Raadsheer benoemd en « maître des requêtes » in de Geheime Raad. In 1553 werd hij naar Engeland gezonden om een bondgenootschap met Frankrijk te belletten en de belangen van Mary Tudor te behartigen. — Jan Scheyfve volgde Francis Van der Dilt op; hij werd zelf door de Courrières opgevolgd. — TYLER, Calendar of State Papers, Spanish, pp. 118-121, uit Grave; origineel in het Staatsarchief te Wenen.

(54) Pas op 16 Juli kon Scheppere aan de Landvoogdes melden (TYLER, pp. 135-7) dat er eindelijk een proclamatie uitgeroepen was in Engeland, volgens dewelke de Schotten of anderen in Engelse havens geen buit meer mochten binnenbrengen die ze van 's keizers onderdanen gekaapt hadden. — Op 12 Juli zond de Landvoogdes uit Turnhout het afschrift van een rapport van « M. d'Eecke » nopens Engelse zeeroof naar haar Ambassadeur in Engeland. — Op 11 Augustus schreef ze uit Binche naar dezelfde dat de Raad van Engeland beloofd had de onlangs uitgevaardigde plakkaaten tegen de piraten en hen, die hen een schuilplaats bezorgden, nog te verstrengen. Toen de te Binche residentende Engelse Ambassadeur (57) aan de Landvoogdes antwoordde, dat hij niet kon geloven, dat de piraten in Engeland steun vonden, antwoordde de ambassadeur dat hij heel recente rapporten kon tonen, en de lijst van de havens waar de piraten gewoon waren schuil te gaan liggen en door de inwoners gesteund werden. (TYLER, p. 154, ARA, PEA, 368/1, de Landvoogdes aan Scheyfve, uit Binche, de 11^e Augustus, antwoord op Scheyfve's brief van de 1^e).

(55) Rapport van Scheppere aan de Landvoogdes, 4 Juli 1550, vóór Harwich; TYLER, p. 121, ARA, PEA 368/1. — Scheppere schrijft in het Frans zoals altijd : « Kapitein Meeckere bleef met de 4 grootste schepen vóór » de zandbanken kruisen; ik ging met de 4 kleinste tussen de zandbanken » en terre firma (sic) om te trachten te Schotten te ontdekken die in dat » kwartier steun kregen van de Engelsens; het gebeurt vaak dat er onder » de bemanning van een Engels kaperschip maar één, twee of drie » Schotten zijn. Vóór Harwich waar de piraten zoveel medeplichtigen

1550

Pas thuisgekomen, vraagt Scheppere uit Oostende aan Meckeren op 8 Juli voor een week terug in zee te steken met zijn flottielje van 7 schepen⁽⁵⁷⁾. De 10e schrijft hij aan de Landvoogdes dat hij geen belang hecht aan bedreigingen uit Frankrijk, Engeland of elders, zolang het aantal in de vaart zijnde schepen niet verminderd wordt. Hopelijk zullen Praet en de Admiraal er wel iets op vinden om de onkosten te dekken.

Op 19 Juli werd voor de Staten van Holland te Den Haag de bekostiging besproken der oorlogschepen ter verdediging van de haringvaart, daar de uitliggende oorlogsflottielje niet sterk genoeg was tegen de Schotse schepen. Er werd voorgesteld 30 stuivers belasting te vragen per « last » haring.

Daar de belasting op de wijn maar heel weinig had opgebracht, moest de Landvoogdes het « lastghelt » ook in Vlaanderen doen betalen om de kosten te dekken van het onderhoud der tot de 12^e Oogst in de vaart blijvende oorlogschepen. Stemden de Hollanders niet onmiddellijk met het nieuwe voorstel in, dan zouden ze niet mogen uitvaren.

Dezelfde dag verklaarden de Admiraal en Eecke aan de Advokaat der Staten van Holland en aan de gezanten die naar Vere gekomen waren, dat er hoop bestond op vrede met Schotland daar de Schotten een vrijgeleidebrief gevraagd hadden voor hun gezanten : indien het tractaat tot stand kwam, zouden niet méér dan 5 of 6 oorlogschepen tegen de zeerovers moeten in de vaart blijven⁽⁵⁷⁾. De 4e Oogst antwoordden de Hollanders dat ze, om 3 oorlogschepen uit te redden — Vlaanderen had er immers 4 en Zeeland 3 gereed — 10 stuivers per last haring en het overschot van hun in 1548 en 1549 gemaakte buit

» vinden, vaarde ik langs de monding van de Theems, door een vaargeul
» tussen de zandbanken, de Speidtz (St. Peter's, bij de monding van het
» Blackwater) waar er altijd Schotten en piraten zitten. Toen ik terug
» vóór Harwich kwam gezeild, hoorde ik dat er twee gewapende Schotse
» pinassen ongemerkt tot vóór Harwich gevaren waren met een gewapende
» Vlaamse boot die ze gekaapt hadden; uit schrik voor ons waren ze nu
» diep de Orwell opgevaren. De bendevoofdman is Jems Green uit Dundee
» die nu te Ipswich woont. Hij bracht onlangs nog twee Duinkerkse
» schepen op en verkocht ze. Het is onmogelijk zeerovers in het zicht te
» krijgen omdat de bevolking hen de minste onraad seint. »
Gedurende Schepper's afwezigheid deed het gerucht te Antwerpen de
ronde dat hij ofwel naar Schotland gezonden of door de Schotten gevangen
was of in zee om een rapport uit te brengen bij de Keizer nopens de
houding der onzen op zee. Te Antwerpen geloofden er velen dat Scheppere
de Schot James Green aan het nazetten was in het vaarwater rond
Ipswich.

(55) ARA, PEA, 1665/1, 8 Oogst 1550.

(57) Register Adriaen Van der Goes, III, pp. 94-99.

als « gratuiteit » ervoor over hadden. De Admiraal echter wilde van geen « gratuiteit » horen daar hij zijn « lastghelt » wilde doorvoeren bij de wederspannige Hollanders. De Zeeuwen hadden er immers reeds in toegestemd, 2 florijn per last te betalen en de Vlamingen hadden ook het hunne gedaan⁽⁵⁸⁾.

In het begin van de maand Oogst verwijt Scheyfve Warwick dat Edward VI de Schotten, 's Keizers vijanden, blijft bevoordelen en toelaat dat de Engelsen ons aanvallen. De Engelsen gedragen zich onhoffelijk : het volk van de Engelse Ambassadeur maakt op O.L.V. Hemelvaart herrie in de Sinte Goedele te Brussel, en te Binche in de Collegiale van St Ursmer, wanneer ze daar in gezelschap van de Ambassadeursvrouw die Katholiek gebleven was, verplicht waren de Mis bij te wonen⁽⁵⁹⁾.

Nog in Juli werden onze vissers vanuit Fair-Isle aangevallen door Ieren die het eiland zo pas bezet hadden en vandaar op onze schepen jacht maakten. De Engelsen antwoordden ontwijkend op onze klachten : « Het zijn wilden waar wij niets aan te zeggen hebben »⁽⁶⁰⁾.

Op 15 Oogst aanvaardt de Landvoogdes het rapport dat d'Aubespine opgesteld had in Maria Stuart's naam, nopens de schadeloosstelling die aan weerszijden zou moeten toegestaan worden. De 17^e zet ze in een lange brief aan de Keizer uiteen, hoe dringend noodzakelijk een betere verstandhouding was⁽⁶¹⁾. De 23^e tekent ze de patente commissie-brieven van haar gezanten de graaf van Rœulx, de Heer van Praet, Charles graaf van Lalaing, Charles graaf van Berlaymont, Jean de St Mauris Heer van Montbarey en Vigle van Zwichem⁽⁶²⁾, zodat

(58) Register Adriaen Van der Goes, III, p. 103 (9 Oogst 1550).
 (59) Sir Philip Hoby was residerend Ambassadeur aan het hof van Keizer Karel; op 22 Oogst 1550 bracht de Keizer Edward VI ervan op de hoogte dat hij hem zou terugroepen en Richard Morison in zijn plaats zenden : « Morosine is een geleerd en geletterd man, die in goede roep staat wegens zijn bevoegdheid in de nieuwe theologie » (Edward VI aan Philip, 8 Sept. 1550; TYLER, p. 176, oorspronkelijk stuk te Wenen, E, 17). Andere Engelse ambassadeurs waren toen Sir Thomas Chamberlain, Dr Nicholas Wotton (o.a. ambassadeur in Frankrijk in 1554) en Sir Andrew Dudley.
 (60) TYLER, pp. 146-7 : Jan Scheyfve aan de Landvoogdes, op 26 Juli 1550.
 (61) TYLER, pp. 157-161. Het oorspronkelijk stuk ligt te Besançon, Collection Granvelle, 71, en werd uitgegeven door WEISS, Ch. : Documents Inédits, III.
 (62) Graaf Rœulx is Adrien de Croy (einde XVe eeuw - 1553). Hij werd samen met Keizer Karel opgevoed en was diens vriend. Hij ging met hem naar Spanje in 1517 en werd later hoofdman van een « bande d'ordonnance ». Tijdens de kroningsfeesten van de Keizer te Bologna werd hij tot graaf van Rœulx en van het Heilig Roomse Rijk bevorderd; hij had zijn eerste

ze de zaak vrij kunnen bespreken en een verdrag sluiten met de Schotse gezanten, indien de voorwaarden aanvaardbaar zijn⁶³). Van haar kant tekent de Koning-weduwe van Schotland op 8 September met de goedkeuring van de Regent en de Raad⁶⁴) te Edinburgh de commissiebrief voor Sir Thomas Erskine.

Op de 24^e September schrijft Jan Scheyfve uit Londen naar de Keizer, dat het ginder in de roep is dat de Schotten een verdrag gesloten hebben. De Engelsen schijnen door dat nieuws van hun stuk gebracht, zegt hij; de Admiralty behandelt onze zeelieden allesbehalve hoffelijk... « with scant justice... » In werkelijkheid behandelen de Engelsen de onzen zoals de Schotten het plachten te doen, alleen minder openlijk... de kroniek der onrechtvaardigheden en aanvallen op

sporen verdiend in Frankrijk en had de vrede van Madrid bewerkt. In 1532 verjoeg hij de Tartaren van vóór Linz; in 1536 werd hij luitenant benoemd van Henri van Nassau, aanvoerder van het leger, en viel Noord-Frankrijk binnen. In 1539 trad hij hardhandig op tegen de Gentenaars. In 1542 verdedigde hij Artesië en begon het beleg van Terwaan in 1552.

Lodewijk van Praet was Ridder van het Gulden Vlies en tweede kamerheer van de Keizer. Hij maakte de veldtocht in Gelderland mee in 1507, was baljuw van Gent in 1522 en van het Brugse Vrije van 1523 tot 1549. In 1519 was hij ambassadeur in Engeland, en kon bewerken dat Hendrik VIII niet brak met Keizer Karel.

Berlaymont (1510 - Namen, 4 Juni 1578) werd generaal in 1542. In 1553 heroverde hij Longwy op de Fransen.

Jean de St Mauris, heer van Montbarey, behoorde tot een familie uit Franche-Comté. (RIETSTAP, *Armorial général, réimpression corrigée*, Berlin, 1934, II, p. 65). Hij werd door Simon Renard (Vésoul 1513-Madrid 8-8-1573), die te Leuven in de rechten gestudeerd had samen met de latere Kardinaal Antoine de Granvelle, opgevolgd. In 1547 werd Renard door voorspraak van Antoine's vader Nicolas, die keizerlijk zegelbewaarder was, Raadsheer en maître des requêtes ordinaires benoemd voor het graafschap Bourgondië. Hij maakte de veldtocht van Saksen mee samen met de Keizer. Hij verving nadien St. Mauris als ambassadeur te Parijs. Van 1553 tot 1555 verdedigde hij 's Keizers belangen bij Mary Tudor. Samen met Jan Scheyfve had hij opdracht gekregen, het huwelijk te makelen van de in Juli 1553 koningin geworden Mary met Philips II.

Viglius Aytta van Zwichem (19-10-1507 te Virдум in Friesland geboren, gestorven op 8 Mei 1577), studeerde te Deventer, Leiden, Leuven, Dôle, Avignon, Valencia, waar hij doctoreerde in de rechten in 15-29. Doceerde te Bourges en te Padua, en was rector aan de Universiteit te Ingolstadt in 1537. — Lid van de Geheime Raad in 1541. In 1549 zat hij de Grote Raad van Mechelen voor.

(63) TYLER, p. 167 : ARA, PEA, 358 : Frans ontwerp.

(64) De « Arran Regent » was James de Chastelherault, heer van Hamilton, « governor » van het Rijk sedert 15 Mei 1543 en opvolger bij ontstentenis van wettelijke nakomelingen : TYLER, p. 173. — Een afschrift van deze commissie, in het Latijn, bevindt zich op het ARA, PEA 405/1: Calendar of State Papers relating to Scotland, p. 39, met een preambule tot het verdrag (bij vergissing op 8 Sept. 1650 gedateerd).

zee wordt ondertussen altijd maar langer en langer⁽⁶⁵⁾. Onze Ambassadeur eiste dat de Raad zich eindelijk zelf zou bezig houden met de vele requesten onzer kooplieden, en met de geschillen die opgerezen waren nopens de gekaapte schepen en koopwaar, in plaats van ze naar de Admiralty te verzenden waar de rechtspleging blijft aanslepen. Maar de Raad mag, naar het schijnt, de rechten van de Admiralty niet te kort doen en weigert op die eis in te gaan : alleen dringt hij erop aan, in het vervolg beter ingelicht te zijn.

Ondertussen heeft het er alle schijn van, dat Edward VI's plakkaat tegen de zeeroovers niet ernstig opgenomen wordt. Men zegt openlijk dat er zijn in de Raad die er hun eigen kaperschepen op nahouden en de buit onder elkaar delen. Edward Lord Clinton, die sinds de 1^e Mei 1550 Lord High Admiral was⁽⁶⁶⁾ en Lord Willoughby, de « governor » van Calais⁽⁶⁷⁾, zijn, naar het schijnt, slechts « instrumenten » van Warwick.

Op 6 Oktober meldt Sir John Mason uit Rouen dat de regeling der Schotse aangelegenheden uitgesteld is tot Erskine's aankomst; hij wordt immers binnen een paar dagen toch verwacht. Het duurt echter : op 19 Oktober schrijft Mason uit Dieppe dat de Schotse aangelegenheden en de klachten der kooplieden zonder oplossing blijven. Erskine is echter de 12^e aangekomen; hij heeft als opdracht naar Vlaanderen te trekken om de vrede te bewerken⁽⁶⁸⁾.

(65) TYLER, p. 176 : Scheyfve aan de Keizer, oorspr. te Wenen, E. 17. Hij meldt ook nog dat ondertussen 6 Franse galeien naar Schotland zeilden met 1000 man om er de garnizoenen te gaan versterken; de 19^e had de Staatsraad de Landvoogdes gevraagd, Admiraal Maximiliaan van Beveren en de zeededen ervan op de hoogte te brengen dat de grootste van deze galeien in een storm de andere die reeds in het zicht van hun haven waren, kwijt geraakt was. Op dat ogenblik had men nog geen nieuws nopens het vertrek van de Koningin van Schotland naar Frankrijk, maar Scheyfve meldt de 24^e, dat ze zich de 17^e in het zicht van Dover bevond met een flottielje van 6 galeien. Ze wachtte er op de Schotse edellieden die langs Engeland gekomen waren. Tijdens een storm werd haar schip in de haven van Rye binnengejaagd; de Raad van Engeland heeft haar kwaadschiks een vrijgeleide gegeven; ze heeft voor enige uren voet aan wal gezet en is de 22^e weer vertrokken. Men zegde dat er veel Franse edellieden op haar wachtten te Hâvre de Grâce.

(66) Edward Lord Clinton; zijn portret werd getekend door Holbein, sinds 1536 officiële hofschilder («servant to the King's Majesty») en bevindt zich te Windsor.

(67) Lord Willoughby de Eresby (Lord Richard Bertile) was Deputy Governor van Calais. Hij zond geld naar de havensteden om er de buitgemaakte schepen te doen kopen. Brief van Scheyfve aan de Raad : TYLER p. 178, oorspr. Wenen, E. 17; TURNBULL, State Papers, p. 56.

(68) HILL-BURTON, John : History of Scotland, 8 vols -8°, Edinburgh- London, vol. III (1460-1560), p. 282 ; De koningin landde te Dieppe in Sep-

Op 1 November benoemt de Keizer de Landvoogdes en de andere commissarissen om met Koningin Mary te onderhandelen⁽⁶⁹⁾.

Vanuit Londen schrijft Scheyfve de 4^e November dat My Lord Erskine naar Frankrijk overgestoken is; men gelooft dat hij samen met de Deken van Glasgow naar de Keizer gezonden werd namens de Schotse aangelegenheden. De Engelsen aanzien het hele geval als heel verdacht⁽⁷⁰⁾.

Op de 8^e December schrijft de Landvoogdes uit Binche naar haar Admiraal dat er gedurende de audiëntie die dag zóveel moeilijkheden opgerezen zijn — Erskine wil er vooral niet van horen, de onzen schadeloos te stellen — dat de onderhandelingen afgebroken zijn. De Schotten schijnen maar niet te kunnen begrijpen welke ongehoorde schade de onzen door hun aanvallen geleden hebben en hoe tyrannisch ze ons onder de knoet gehouden hebben, zelfs wanneer onze kapiteins een Schotse vrijgeleidebrief konden tonen. Iedereen weet ten andere genoeg, dat ge met een Schotse vrijgeleidebrief uw leven nog lang niet zeker zijt. « Onder zulke voorwaarden kan toch niet verder onderhandeld worden », zegt de Landvoogdes, « temeer daar we het recht langs » onze kant hebben. De zeesteden in Holland, Zeeland en Vlaanderen » mogen op hun hoede zijn tegen de aanvallen der Schotten »⁽⁷¹⁾.

Erskine's houding zou echter niet lang zo steil blijven, want de 11^e December schreef de Landvoogdes weer naar haar Admiraal dat de Schot een audiëntie aangevraagd had, zodat alle hoop nog niet verloren scheen. « Dat iedereen voorzichtig weze en vooral nu geen aanvallen onderneme op Schotse schepen »⁽⁷²⁾.

Rond het midden van de maand zendt Admiraal Maximiliaan van Beveren een petitie naar de Keizer opdat Hij de Schotse stapel, die tot aan de laatste oorlog met Schotland reeds sedert 40 of 50 jaar te Vere

tember, de afgevaardigden vergezelden haar vandaar naar Rouen waar er zulke grote feesten gegeven werden « dat Sir John Masone's gelijkmoedigheid er grotelijks door gestoord werd ». — Volgens Mason was de koningin de 6^e Oktober dus nog niet te Rouen aangekomen. Op 4 Oktober vernieuwde de Raad der Landvoogdes de vrijgeleidebrief der koningin die de Landvoogdes uit Turnhout gegeven had (De Raad aan Simon Renard, uit Brussel, 4 Okt. 1550; TYLER, p. 181, afschrift in het Frans.)

(69) Register House, Edinburgh. — De Vlaamse tekst bevindt zich in het Groot Placaet-Boeck.

(70) TYLER, p. 185, oorspr. Wenen, E. 17 : Scheyfve aan de Landvoogdes. dubbel, in het Frans.

(71) TYLER, pp. 193-4 : ARA, PEA, 48.

(72) TYLER, p. 194 : ARA, PEA, 48.

gevestigd was en er velerhande privileges bekomen had, niet zou doen overbrengen zoals hij voornemens was te doen, naar een stad die onmiddellijk aan zijn gezag onderworpen was. En bijzonderlijk nu de vrede nakend is, en de Schotse handelaars schikken terug te komen, zou het best zijn de stapel te Vere te laten⁽⁷³⁾.

De 15^e December werd het verdrag eindelijk ondertekend in het heerlijk Renaissancepaleis dat de Landvoogdes te Binche bezat en vanwaar ze vaak ging jagen⁽⁷⁴⁾. Louis de Praet, Jean de St Mauris, Viglius en Sir Thomas Erskine bezegelden het stuk⁽⁷⁵⁾. Drie dagen later liet de Landvoogdes te Binche twee gouden kettingen overhandigen aan de Schotse gezanten. Die van Messire Thomas Erskine woog 5 mark 3 ons en half, de andere, die van Henry de Santo Claro, 1 mark 3 ons⁽⁷⁶⁾. De 19^e deelde de Landvoogdes dan de Raad mee dat ze de vrede bekomen had⁽⁷⁷⁾.

De 30^e meldt John Mason laconiek dat Sir Thomas te Blois aangekomen is met de tekst van het verdrag. Maar hij voegt er, waarschijnlijk niet zonder leedvermaak, bij, dat er geweldige oorlogstoebe- reidselen gemaakt worden in Frankrijk en dat er inderhaast schepen uitgereed worden⁽⁷⁸⁾. De Franse rovers zouden inderdaad niet lang ermee wachten de Schotse te vervangen.

*
**

-
- (73) TYLER, pp. 194-5 : ARA, PEA, 405/2. Admiraal Maximiliaan van Beveren was terzelfdertijd markies « van der Vere »; hij verdedigt hier de handelsbelangen van zijn stad. — John Home is ook lang « conservator » geweest der Schotse privileges te Vere; zowat een consul van nu.
- (74) Het beste werk over het kasteel van Binche is : HEDICKE, Robert : Jacques Dubrœucq von Mons, ein Niederländischer Meister aus der Frühzeit des Italienischen Einflusses. (Zur Kunstgeschichte des Auslands, Heft XXVI) Strassburg, Heitz, 1904, 42 platen : Schloss Binche, pp. 166 tot 182, met bibliografie. — In 1545 had de Keizer Binche aan Maria van Hongarije geschonken. (Rijsel, Archives Départementales, Régistre aux Chartes 1542-1548).
- (75) Dit verdrag werd te Antwerpen op 1 Mei 1551 geratificeerd en door Ridder William Keith en captain Guilliam Murray, provoost van St. Andrews, ambassadeurs van Jacob VI, in 1594, vernieuwd.
- (76) Henry Sinclair ? Zie nota 43. — Het stuk nopens de gouden kettingen berust te Rijsel, Rekenkamer B, Reg. 2482, f° 304 v°, onder de hoofding « Dons et Récompenses Extraordinaires » : « Audict Receueur general. » La somme de neuf cens soixanteneuf liures neuf solz dudict pois. Que » par ordonnance dudict Seigneur empereur jl a paie et deliure comptant, » a savoir ix C xliiii £ xliiii s pour or emploie en deux chaines lune pesant » cinq marcs trois onces demie et lautre vng marq trois onces trois » esterlins que la Roynne Regente &c. a faict donner et ou nom de lempe- » reur presenter a messire thomas erskin chevalier conseiller, et ambas- » sadeur de la Roynne descosse, et a messire henry de sancto claro dom- » doien de glascou son assistent aians en la ville de bins traicte conclut

De tekst van het verdrag van 1550 was in November opgesteld door Praet, St Mauris en Viglius. Ze halen eerst het verdrag aan dat in 1448 tussen Jacob II en Philips de Goede⁽⁷⁹⁾ gesloten werd; ze spreken over de voordelen die Lodewijk van Male in 1359 aan de Schotse kooplieden geschonken had en die in 1394 door Philips de Stoute uitgebreid werden⁽⁸⁰⁾. Ze spreken ook over het verdrag van 1427 tussen Jacob I Stuart en Philips de Goede, dat door Karel de Stoute in 1469 bekrachtigd werd⁽⁸¹⁾. Ze halen ook het verdrag van 1530 aan dat tussen Keizer Karel en Jacob V gesloten werd, en verzeckerden dat de overeenkomst van Binche van 1541 nopens de schadeloosstelling en het principie van het Intercursus Magnus van kracht blijven.

*
* *

Er bestaat van dit verdrag een Latijns afschrift⁽⁸²⁾ en een ander dat gedateerd is te Augsburg op 1 April 1551 en te Edinburgh door John Skene geauthenticeerd werd⁽⁸³⁾. Het staat in het Vlaams in het Groot Placaet-Boeck gedrukt⁽⁸⁴⁾.

De tekst ervan brengt ons terug naar de gouden eeuw : de herinnering aan de voorbije vijandelijkheden zal deze vernieuwde vriendschap nooit mogen komen storen; het is gedaan met aanvallen en incurties; ieder kapers- of weerwraakbrief wordt waardeloos; wie er nog gebruik van maakt, zal als vijand en zeerover aanzien worden en als misdadiger gestraft; hij zal bovendien zijn slachtoffers moeten schade-

» et arreste la paix entre les subjectz de lempereur et le Royaulme des-
 » coce. Jtem Cvi se pour fraincte d'or Et xix £ ix s que vng orphebure
 » de mons pour jcy par lettres patentes donnees en ladicte ville de bins
 » ce xviiiij^e jour de decembre xv C cinquante veriffiees desdits des finances
 » y rendues seullement et veues sur lestat de decembre folio xiiij Ladict
 » somme de ix C lxix £ ix s. »

(77) Uit Binche, TYLER, p. 197. Frans ontwerp, ARA, PEA, 48.

(78) TURNBULL (Calendar of State Papers, Foreign Series, Edward VI, 1861, p. 65, Mason aan de Staatsraad.

(79) James II, 1430-1460, in 1437 te Holyrood gekroond.
 Philips de Goede, Hertog van Bourgondië, geboren te Dijon in 1396, gestorven te Brugge in 1467; Lodewijk van Male, 1330-1383.

(80) Philips de Stoute, Hertog van Bourgondië, 1342-1404.

(81) Karel de Stoute, Dijon 1433, Nancy 1477; James I Stuart, 1384-1437.

(82) British Museum, Londen, Cotton MS. Caligula, B, VII, ff. 416-421.

(83) De tekst beslaat enkel twee bladzijden : Register House, Edinburgh, Calendar of State Papers relating to Scotland (THORPE, M.J.), p. 38, n° 99, London 1858 -8°.

(84) Groot Placaet-Boeck, -4°, 's-Gravenhage, 1705, IVe Deel, pp. 260-266, Vernieuwinghe, &c.

loos stellen. De onderdanen van beide vorsten zullen voortaan zonder vrijgeleidebrief in de bevriende rijken mogen rondreizen op voorwaarde de gewone belastingen te betalen. Er zal voortaan vriendschap heersen te lande, ter zee en in de binnenwateren. Niet alleen zal dit vrije verkeer welwillend verzekerd blijven, maar beide partijen beloven in geval van conflict elkaar met manschappen, voorraad, schepen en artillerie bij te staan. Een mogelijke afzonderlijke vrede zal de goede overeenkomst niet mogen schaden.

In een clause wordt de oprechtheid der Schotten hard op de proef gesteld : waar namelijk van weerskanten beloofd wordt de zee-rovers uit hun schuilhavens en van de zee te verjagen, het eigen gebied te verdedigen en de rovers, waarvan men de schuilplaatsen niet kent, eveneens na te zetten en degenen, die ze bijstaan, te straffen.

Wat de buit betreft, die gemaakt werd in 1545, vóór het ultimatum van Ambassadeur David Painter te Antwerpen, en die, welke tegen de vrijgeleidebrieven in gemaakt werd tussen Mei 1545 en Mei 1547, zullen beide partijen voor de rechter mogen komen, en de piraten zullen de schade moeten vergoeden.

De auteurs van het verdrag hebben echter rekening gehouden met de menselijke zwakheid en met de dubbele ontgoocheling in 1530 en 1541 opgelopen : we lezen er dit : « indien door onachtzaamheid of » anders — wat God verhoede ! — tegen dit verdrag mocht gehandeld » worden, zo zal daarom de vrede toch niet mogen lijden noch verbro- » ken worden, maar deze aanvallen en nieuwigheden zullen bestraft » worden. »

Ternauwernood was deze Schotse nachtmerrie over, nauwelijks had dit tweede verdrag van Binche onze vissers hun vroegere welstand teruggeschonken, of de eerste zwermen Franse kapers verschenen aan de einder. Door dit verdrag was onze vloot immers tot op zes eenheden geslonken... Was Hendrik II's goedwillige tussenkomst om de vrede tussen ons en Schotland te herstellen werkelijk zo belangloos geweest als het eruit zag ? Het schijnt anders een bevreemdende samenloop van omstandigheden dat juist in 1550 alle Franse schepen die enige gevechtswaarde hadden, volledig bewapend waren. Het was duidelijk dat het nijdig geblaf van hun coulevrines en het zware gegrom van hun donderbussen geen prelude was voor een vredesfeest... maar dat werd een andere geschiedenis. In Januari 1551 greep het eerste gevecht in regel plaats tegen de Franse zee-rovers.

Op 21 Januari schrijft Jan Scheyfve aan de Keizer dat hij voor de Staatsraad verklaard heeft dat de Koning van Engeland in het verdrag van Binche begrepen was⁽⁸⁵⁾.

NAWOORD

Met het verdrag van 1550 was de zo gevreesde grote Schotse kaapvaart uit onze kronieken verdwenen. De « kleine kaapvaart » overleefde ze natuurlijk : nu en dan liet nog een Schotse rover, door het heimwee naar zijn vroeger bestaan gedreven, van zich horen.

Zo brachten de Engelsen op 4 Februari drie Schotse kaperschepen op, met een bonte bemanning van Engelsen, Fransen en Vlamingen⁽⁸⁶⁾.

In Juli kaapte een beruchte Schotse zeerover, John Davidson, een schip vol vijgen en rozijnen. Zijn buit werd echter door andere Schotten gekaapt en verkocht, wat talloze verwickelingen meebracht voor de eigenaars, twee te Antwerpen gevestigde Spanjaards. Davidson had verder geen geluk : hij werd te Leith opgeknoopt⁽⁸⁷⁾.

In dezelfde maand Juli komt de keizerlijke gezant Matthijs Strick uit Schotland over. Opeens ziet hij daar twee Schotse vissersboten met elk rond de 25 zeerovers aan boord, voorsteken en koelbloedig een enterling voorbereiden. Waren Strick en zijn maten niet vlug bij hun twaalf stukken geschut in de weer geweest, zo ware het zeker nog slecht verlopen met hen. De Schotten verkozen echter het maar daarbij te laten, en zeilden weg voordat ze teveel hagel achterna kregen⁽⁸⁸⁾.

1550

Op Sint Michielsdag van dat jaar stak er een geweldige sneeuwstorm op, en de aarde beefde gedurende een vreselijk onweer. Het volk zag hierin een teken van naderend onheil. Enige dagen later riep

(85) TYLER, p. 198; oorspr. stuk te Wenen, E, 19. — De Keizerlijke commissarissen hadden Hendrik II van Frankrijk, de Koning van Denemarken en Noorwegen en de Standen van het Keizerrijk erbij betrokken, terwijl de Schotten eveneens Hendrik II, en verder Koning Ferdinand van Bohemen, de Koning van Engeland en de koning van Denemarken en Noorwegen erbij inbegrepen hadden.

(86) TYLER, p. 204 : Simon Renard aan de Keizer, uit Blois, oorspr. te Wenen, F, 30. — Op 24 Februari drukt Renard de vrees uit, dat het kapen van de drie schepen en de moeilijkheden tussen Schotten en Engelsen ernstige troebelen zou kunnen teweegbrengen. TYLER, pp. 224-5.

(87) ARA, PEA, 52.

(88) ARA, PEA, 405/1.

Hendrik II zijn gezant uit Augsburg terug en de vijfde oorlog tussen de Keizer en Frankrijk brak uit⁽⁸⁹⁾.

Toen de Vlaamse en Normandische vissers tevergeefs getracht hadden wederzijdse neutraliteit te bekomen, besloten de drie zeesteden ertoe, elk één oorlogschip toe te reden. Hiertegen komt de Admiraal op, omdat volgens hem drie schepen niet voldoende zijn. Wanneer hij echter zelf de konvooiëring op zich wil nemen, weigeren de zeesteden hun bijdrage, één florijn per «last» haring, te betalen.

In 1553 echter krijgen ze toelagen om drie kustwachters toe te reden, en de Admiraliteit neemt de konvooiëring op zich.

Gedurende de zesde Franse oorlog moet Philips II ervan afzien, de oorlog te verklaren aan het Presbyteriaanse Schotland omdat alle beschikbare oorlogschepen met de vissersvloot in zee zijn. « We hebben geen vloot om hen het hoofd te bieden », bekent hij, « we zouden teveel ongeluk over onze visserij brengen »⁽⁹⁰⁾.

(89) CARTWRIGHT, Julia : Christina of Denmark, Princess of Milan and Lorraine, 1522-90, London, 1913, -8°, p. 353.

(90) KERVYN DE LETTENHOVE en GILLIODTS-VAN SEVEREN : Relations politiques des Pays-Bas et de l'Angleterre sous le règne de Philippe II. Bruxelles 1882-1900, T. I, p. 107.

Ter gelegenheid van de inhuldiging ener gedenkplaat aan het vroegere «Casa de Portugal»

Drie eeuwen Belgisch - Portugese handelsbetrekkingen zullen Maandag worden herdacht

Maandag a.s. zal op de voorgevel van het vroegere «Casa de Portugal», de huidige brandweerkazerne op het Kipdorp te Antwerpen, rechtig een gedenkplaat worden ingehuldigd door de stedelijke autoriteiten, de Portugese diplomatieke missie en sympathisanten van gans het land. Deze gedenkplaat, geschonken door de Belgisch-Portugese Kamer van Koophandel, zal in herinnering brengen dat het «Casa de Portugal» gedurende drie eeuwen in niet geringe mate tot Antwerpen's voorspoed heeft bijgedragen. Te dezer gelegenheid willen wij in grote lijnen de Portugese handelsbetrekkingen beschrijven, zoals die in het verleden bestonden.

De Bourgondische kapel, een juweel van middeleeuwse bouwkunst, die deel uitmaakt van de woning in de Lange Nieuwstraat te Antwerpen, waar Diego Fernandez van 1528 tot 1545 z'n intrek nam.

PORTUGESE BELGEN...

Bij het begin van de tweede kruistocht kenden onze handelsbetrekkingen met Portugal een ooit gekende uitbreiding. Toen de Vlaamse kruisvaarders, aanvoerd door Arnold van Aarshot, zich vrijwillig in dienst stelden van koning Alfons in zijn strijd tegen de Sarrazenen, bleven vele van onze landgenoten in Portugal en vestigden er zich definitief. Van dan af hebben de Belgen steeds van zekere voorrechten genoten waarop andere vreemdelingen niet konden boren.

Wanneer enkele jaren later Portugal door de ontdekking van de Nieuwe Wereld een belangrijke koloniale mogendheid werd, namen vele van onze ginds verblijvende landgenoten een aaneenlopend deel in de mogelijkheden die hierdoor werden geschapen.

DE EN BELGISCHE

PORTUGEZEN

De oprichting van een Portugese handelskolonie te Antwerpen werd in de hand gewerkt door het feit dat Maximiliaan, toen hij in 1488 over het gedrag der Bruggelingen ontstemd geraakte, de Portugezen die geëerblijvend 't Zwin aandeden, aanette hun waren in Antwerpen te vossen. Twee jaar later installeerde koning Emmanuel te Antwerpen een permanent konsul, die van het stadsbestuur de volledige jurisdictie over zijn landgenoten kreeg toegewezen.

In 1503 zond de Portugese bevereen een bode naar Antwerpen die belast was met de taak om in Antwerpen een grote opslagplaats van koloniale waren te maken.

NAUWE SAMENWERKING

Steeds werden de banden die Antwerpen met Portugal bonden stechter. In 1509 bracht een Portugese ambassadeur een officieel bezoek aan Antwerpen; enkele maanden daarna bezocht een Antwerpenaar wederkerig Lissabon. In 1519 kwam Rodrigo Fernandez Almala als bode naar Antwerpen en werd er enkele jaren later als ambassadeur benoemd. In 1528 betrok hij er het huis Immerseel in de Lange Nieuwstraat. Ook Francesco de Pessoa, bode in 1567, moet, als we de door hem betrouwbare Italiaanse schrijver Guicciardini mogen geloven, een zeer grote rol in het verloop van de betrekkingen te Antwerpen van toen hebben gespeeld.

ONTSTAAN VAN HET «CASA DE PORTUGAL»

In 1511 wilde de stad Antwerpen dan de Portugese ambassadeur, die toen Thomas Lopez de Seta, een woning geven, zijn hoge functie waardig. Ze stelden hem zijn dienste een der mooiste huizen van het Kipdorp, dat toebehoort aan Gilles de Schermele, heer van Lillo, had toebehoord en dit «voor zolang de bode en konsuls hun functies zouden bekleden». Van toen af werd dit gebouw de naam van «Casa de Portugal» of «Huis van Portugal».

BLOEIPERIODE

De Portugese kolonie in Antwerpen bestond voornamelijk uit schatrijke handelaars, bankiers en verzekeringsmakelaars die rechtstreeks met Lissabon handelden. Uit het oogpunt van de belangrijkheid der transakties bekleedde Portugal te dien tijde ongetwijfeld de eerste plaats, vermits de ingevoerde specerijen alleen reeds een bedrag van 1.000.000 gouden kronen vertegenwoordigden, terwijl Spanje slechts voor 525.000 kronen invoerde. Weliswaar bereikte onze handel met Duitsland een jaarlijks totaal van anderhalf miljoen kronen, doch men mag niet vergeten dat het hier bijna uitsluitend uit Portugal ingevoerde koloniale waren betrof, en dat het dus slechts transit-handel gold.

Onder de beroemdste vertegenwoordigers van de Portugese handel te Antwerpen in de 15e en 16e eeuw moeten we zeker vermelden: Antonio de Palos, bode ad interim, Ruy Mendez en Manuel Perez, konsuls, Christoffel Garcia, Jeronimo Lindo, Herman Luyz Alvaro, Nicolas en Diego Mendez, e.v.a.

VERSLAPPING

Ongeveer bracht in de 16e eeuw de Hervorming de uitwijking teweeg van de belangrijkste onder hen. Een korte herleving kwam tijdens de kortstondige regering van de hertog van Alençon tot stand, maar ze werd te niet gedaan door de noodlottige sluiting van de Schelde en de terugkeer van onze gewouwen onder Spaans bewind.

Toen in 1594 aartshertog Ernest, gouverneur-generaal der Nederlanden, zijn blijde intrede deed, was de Portugese kolonie een der enige die hun aangenomen stad trouw bleven.

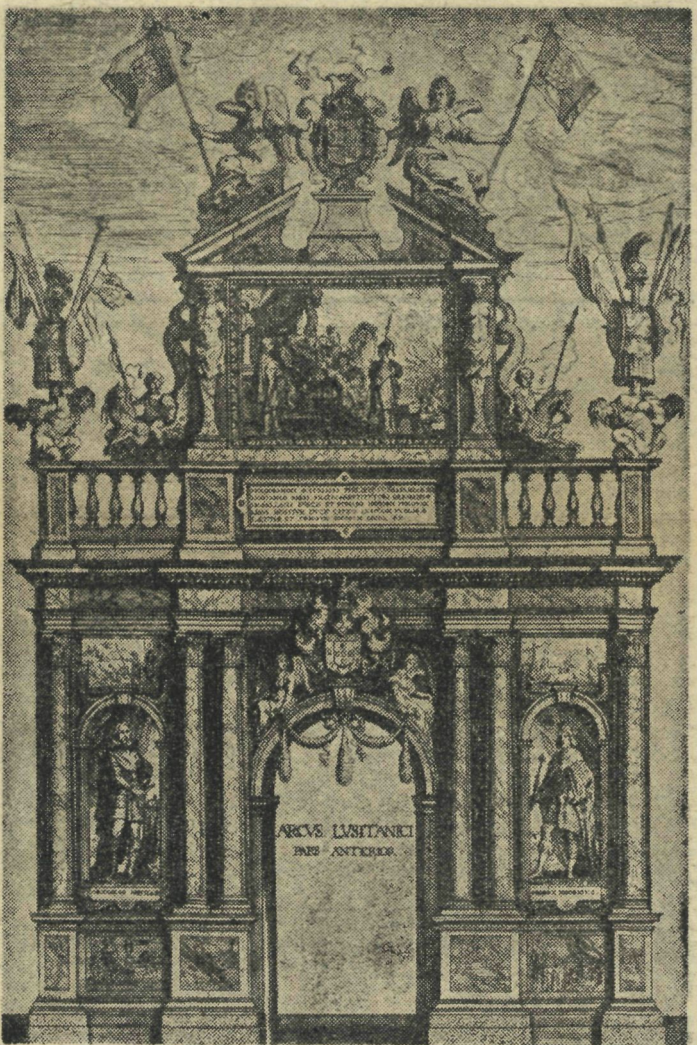
Wanneer dan aartshertog Ferdinand op 15 April 1635 plechtig te Antwerpen werd verwelkomd droeg Portugal onze grote Rubens op het ontwerp te tekenen voor een triomfboog die in de Lange Gasthuisstraat, tegenover 't klooster der Derde Orde, werd opgericht.

In de 17e eeuw gaven de families Rodriguez en Hendriquez 'n welgekomen spoorslag aan de winstgevende handel in edelgesteenten waaruit in deze tak de bloei ontstond die tot op onze dagen voortduurt. De zeevaart echter lag in die jaren praktisch stil en de invoer van uitheemse produkten nam hierdoor sterk af.

HET BEGIN VAN HET EINDE

Door het feit dat andere mogendheden zich van de meeste koloniale markten meester maakten, werd de handel in het begin der 18e eeuw gestagneerd. Het «Casa de Portugal» was een der eersten dat hieronder leed. Het gevolg was dat vele vreemde handelaars zich elders gingen vestigen. Nochtans was Portugal een der laatste landen die ons verlieten. Slechts in 1794, wanneer het «Casa» door de Revolutie geconfisqueerd werd, werd het huis door de Portugezen verlaten. In 1816 werd het tot een brandweerkazerne omgevormd, hetgeen het tot op heden is gebleven. Het is ook van toen af dat de economische relaties tussen Portugal en België volledig werden lamgelegd.

In 1934 beijverde de Portugese regering zich om het «Casa de Portugal» te doen herleven. Een presidentieel dekreet kondigde af dat het terug zou geopend worden, ditmaal op de Frankrijklei. Het nieuwe «Huis van Portugal» had een kortstondig bestaan, want in 1939 werd het, ten gevolge van de politieke ontwikkelingen, opnieuw gesloten, wat het tot op heden is gebleven.

Voorzicht van de triomfboog die de Portugeze staat in 1635 oprichtte ter gelegenheid van de blijde intrede van aartshertog Kard. Ferdinand, gouverneur-generaal der Nederlanden. De afbeelding bovenaan stelt Filips IV voor die de Nederlanden aan Ferdinand overdraagt. P. P. Rubens tekende het ontwerp voor deze triomfboog.

HAVEN en ZEEVAART

LIGPLAATSEN DER SCHEPEN

Afkortingen

Dokken

Frubel Monica N.188 Northwood N.209

Geheimrat N.188 Nottingham Hill

N.178

De Vrouw

Denk daar eens aan

Ze ziet er moe uit, de jonge vrouw, en een beetje mistroostig.

— Ik zou weer aan het werk willen gaan, zegt ze. Het huishouden zegt me niets meer.

— Niets meer? herhaal ik, en ik voel mijn wenkbrauwen de hoogte ingaan. Dat is vreemd... Toen ge pas getrouwd waart...

— Ja, zegt ze zonder geestdrift, maar toen was ook alles nieuw. Mijn huisje was zo prettig ingericht, ik voelde me de koning te rijk, omdat alles wat er stond en hing mijn eigendom — en dat van mijn man natuurlijk — was. Thuis had ik nooit iets van mezelf gehad, en hier had ik nu een hele woning, waar ik de meesteres was!

— Maar dit heeft met huishoudwerk niets te zien...

— Ook dat vond ik prettig, omdat het nieuw was. Het herinnerde me aan de tijd, toen we als kleine meises huisje speelden: we hadden de poppenwas, we kookten in kleine potjes en dronken thee uit ons poppenserviesje. Ik had zelfs een echt strijkijzerje... Maar dat was natuurlijk spel... en nu...

— Nu is het ernst geworden, gaf ik toe. Maar dat zou het juist beter moeten maken. Men kan toch niet zijn hele leven blijven spelen! Ze sloeg de ogen neer.

— Als men getrouwd is, zei ze somber, loopt men voor zijn hele leven in een tredmolen, vrees ik. Als ik weer aan het werk wil gaan, is het om daaraan te ontsnappen. Het is en blijft immers altijd hetzelfde, en eens de nieuwigheid er af is, beleeft ge er geen genoeg meer aan. Schoonmaken, koken, wassen, strijken, verstellen, en weer schoonmaken, koken, enz.

— Ja, zeg ik, en als we er een eentonig deuntje willen van maken, dan wordt het ook niet méér dan dat.

— Ik zou weer aan het werk willen gaan, herhaalt ze. Daar beleeft ge toch meer dan thuis?

— Zo? vraag ik. Ik ken nochtans een jonge dame die zich bitter beklagde over het eentonig werk dat ze indertijd op bureel moest verrichten. Het was, zo zei ze dan, altijd hetzelfde, en bovendien moest

men nog afrekenen met het humeur van bazen en collega's. Ze was wat blij, die jonge dame, dat ze ging trouwen, en niets anders meer zou doen dan voor het welzijn van haar dierbare echtgenoot en later voor dat van haar kinderen zorgen. Dat was het ware leven voor een vrouw: zij wilde mensen om zich heen hebben, voor wie ze iets betekende, en niet zomaar een soort werktuig zijn, dat op bepaalde uren in gang werd gezet en stilgelegd.

— Ja, zegt ze, ik herinner me ongeveer zo gesproken te hebben. Maar ik wist toen nog niet wat huishouden was.

— En nu schijnt ge vergeten te hebben, wat bureelwerk geweest is...

— Niet helemaal, zegt ze, maar er is toch één goede kant aan: men verdient zijn eigen geld. Men kan het wat ruimer nemen. Men kan mooiere kleren kopen, eens meer uitgaan, enz. Dat moet ge toch toegeven?

— Dat is dus de reden? vraag ik. Hebt ge het dan niet langer gezellig onder elkaar, 's avonds thuis? Hebt ge dan al weer vergeten, dat een goede wandeling heerlijker kan zijn, dan het schitterendste feest, en dat die wandeling helemaal niets kost, en nooit een bittere nasmaak heeft? Weet ge dan niet meer, dat ge indertijd gedroomd hebt van de rustige avonden bij de schemerlamp: ieder met een goed boek, en goede muziek in de kamer.

— Ja, zegt ze onwillig, maar dat klinkt allemaal ouderwets. Ik heb vriendinnen die getrouwd zijn, en hun werk niet hebben opgegeven. Die hebben geld om uit te gaan, kunnen alles kopen wat ze willen, en beleven tenminste prettige dingen. Het leven is te duur, om met één wedde rond te komen...

— Het hangt er van af, hoe men zijn leven opvat. Het leven buitenshuis kost duur. Het leven binnenshuis kan met weinig kosten tot een leven van afwisseling, inhoud en intens geluk worden. Men hoeft niet veel geld uit te geven om zich rijk te voelen, en wie zich rijk voelt, is het ook!

— Voelt u maar rijk aan de wasmachine zegt ze. Voel u maar rijk met een emmer en een dwel in handen, of terwijl ge sokken stopt! — Ge hoeft dit toch niet de ganse dag te doen. Zijn de dagen zwaar en gevuld geweest met werk, dan móét men er voor zorgen, dat de avonden een compensatie brengen. Zij heeft echter een koppige plooi in haar voorhoofdje.

— Ik zal het, denk ik, toch doen, zegt ze. Mijn man is er tegen, maar hij moet zich maar schikken, en hij zal het wel gewoon worden, net als zoveel anderen! Als ge naar hen luistert...

Ik denk aan alles wat ze mij vroeger toevertrouwd heeft: haar vurige wens om hem gelukkig te zien, de zekerheid die haar bezield, dat zij hem gelukkig kon maken. Ik dacht terug aan de critiek die zij overhad, voor sommige vrouwen die hun man als een soort noodzakelijk kwaad beschouwden, en bij alles in de eerste plaats aan zichzelf dachten. Ik zei het haar.

— Wilt gij nu ook één van hen worden? vroeg ik. Eén van die vrou-

wen die al hun belangstelling richten op het eigen persoon, en kleine belangen en verlangens van dit persoon bij iedere gelegenheid op de voorgrond schuiven. Wilt u uw leven nu ook in het teken stellen van uw kleine genoegens, of dienst van het geluk van uw man en later van uw kinderen? De keuze blijft u vrij, maar de ware vreugde en het echte geluk, wordt slecht uw deel, als ge goed gekozen hebt.

Patroon van de week

Nr 771. Kokette damesbloes uit lichtwolstof. Versiering met galon van fijn materiaal, bijpassende kleur. Afgerond platstuk en halsuitsnijding. Driekwart mouwen met kleinslag (1,50 x 1,30 m.)

Het patroon voor deze bloes is verkrijgen aan de hierna vermelde voorwaarden:

— Voorafgaandelijke storting van het vereiste bedrag (15 fr. maat 42; 25 fr. andere maten) op Postrekening nr 778.14, De Vlist, Nationalestraat 46, Antwerpen.

— Duidelijke vermelding van naam, juist adres, nummer van model, gewenste maat.

— Onnauwkeurige bestellingen bestellingen tegen terugbetaling kunnen niet worden uitgevoerd.

FOND DE TEINT

Supermat

CHALIN PARIS

UITSLUITEND VERKRIJGBAAR BIJ HAARKAPPERS EN PARFUMERIEZAKEN.

Voor groothandel: PARFUMS CHALIN, VORST - BRUSSEL.

16312

163

AU CAMELIA

29 Nationalestraat 29

HET HUIS WAAR U NU

HET BESTE KOOPT

Grote keus in prachtige

Wintermantels

TAILLEURS - KLEDEREN

Het bijhuis « AU CAMELIA »

Diepestr. 53 is overgebracht naar

het hoofdhuis « AU CAMILIA »

29, Nationalestraat, Antwerpen.

16558

PELSMANTELS

koop rechtstreeks bij de FABRIKANT

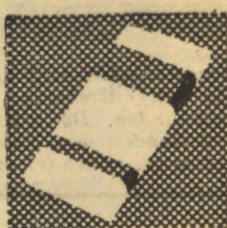
118 NIEUW PELSSEN PALEIS 118

NATIONALESTRAAT

16312

163

Ciderella brengt...

verheugend nieuws voor de huisvrouwen

Dit is iets nieuws op textielgebied, dames. Gaat U de prachtige Ciderella lakens en slopen, die nu overal verkrijgbaar zijn, eens bekijken...

